

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

**Význam vzdělání v současné společnosti (životní styl
mladé generace)**

Michala Stolínová

© 2014 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra humanitních věd
Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Stolínová Michala

Podnikání a administrativa

Název práce

Význam vzdělání v současné společnosti (životní styl mladé generace)

Anglický název

The significance of education in contemporary society (lifestyle of young generation)

Cíle práce

Obecným cílem bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem ovlivňuje vzdělání rodičů životní styl rodiny, ale zejména trávení volnočasových aktivit, mladých lidí ve věku 19-25 let. Teoretická část bakalářské práce (jako předpoklad zpracování části empirické), vychází z prostudování teoretické literatury, odborných zdrojů, pramenů, kronik, materiálů a dokumentů vztahujících se ke sledované problematice. Propojení teoretické a empirické části bakalářské práce tvoří sekundární a komparativní analýza dat z již dříve provedených výzkumů o volnočasových aktivitách mládeže. Navazující, empirická část bakalářské práce se zabývá vlastním terénním šetřením, provedeném pomocí polostrukturovaných rozhovorů s mladými lidmi ve věku 19-25 let. Jeho cílem je zjistit, zda a jaký vliv má vzdělání rodičů na pozdější výběr a praktikované trávení volnočasových aktivit dotazovaných. Data, získaná terénním šetřením, budou zpracována, analyzována, vyhodnocena a interpretována.

Metodika

Viz výše, cíl práce.

Harmonogram zpracování

04/2013 - 06/2013 Vypracování kapitol Úvod, Cíl a metodika práce (udělení 1. zápočtu)

07/2013 - 09/2013 Zpracování teoretického zázemí práce

10/2013 - 11/2013 Návrh, příprava a uskutečnění terénního šetření (udělení 2. zápočtu)

12/2013 - 01/2014 Zpracování, analýza a interpretace získaných dat

02/2014 - 02/2014 Syntéza teoretických východisek a empirických zjištění v závěrech práce

03/2014 - 03/2014 Dokončení formálních úprav a odevzdání práce (udělení 3. zápočtu)

Rozsah textové části

cca 30 - 40 stran textu

Klíčová slova

vzdělání, vzdělávání, vzdělávací systém, škola, volný čas, životní styl, způsob trávení volného času, volnočasové aktivity

Doporučené zdroje informací

ALAN, Josef. Společnost, vzdělání, jedinec. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1974.
BÍLÝ, Jiří. Základy etiky, estetiky a regionalistiky. 1. vyd. Praha: Eurolex bohemia, s. r. o., 2005.
DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. 3. vyd., dotisk. Praha: Karolinum, 2002.
DUFFKOVÁ, Jana, URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef. Sociologie životního stylu. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008.
HAVLÍK, Radomír, KOŤA, Jaroslav. Sociologie výchovy a školy. 2. vyd. Praha: Portál, 2007.
KUBÁTOVÁ, Helena. Sociologie životního způsobu. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a. s., 2010.
KATRŇÁK, Tomáš, SIMONOVÁ, Natálie. Intergenerační vzdělanostní fluidita a její vývoj v České republice v letech 1990 až 2009. Sociologický ústav AV ČR, Praha 2011.

Osnova zadané práce

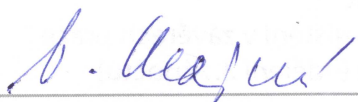
1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Význam vzdělání v současné společnosti
4. Rodina v současné společnosti
5. Životní styl a volný čas
6. Sekundární analýza dat o volnočasových aktivitách dříve a dnes
7. Empirický výzkum o vlivu vzdělání rodičů na volnočasové aktivity a životní styl mládeže
8. Závěr
9. Seznam použité literatury
10. Přílohy

Vedoucí práce

Kocmánková Menšíková Lucie, Ing., Ph.D.

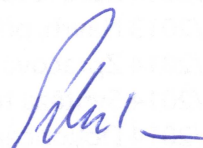
Termín odevzdání

březen 2014

prof. Ing. PhDr. Věra Majerová, CSc.

Vedoucí katedry

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan fakulty

V Praze dne 27.2.2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Vliv vzdělání na životní styl mladé generace" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14. 3. 2014

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Lucii Kocmánkové Menšíkové, Ph.D., za poskytnutí cenných rad, podkladových materiálů a také za čas, který mi věnovala prostřednictvím konzultací

Význam vzdělání v současné společnosti (životní styl mladé generace)

The significance of education in contemporary society (lifestyle of young generation)

Souhrn

Obecným cílem práce je ukázat a zjistit, jakým způsobem ovlivňuje vzdělání rodičů životní styl rodiny a zejména trávení volnočasových aktivit mladých lidí ve věku 19-25 let. Cílem teoretické části je vymezit základní pojmy a stanovit teoretický rámec práce. Propojení tvoří sekundární analýza tří výzkumů, které se zaměřují na volnočasové aktivity mládeže dříve a dnes. Z výzkumů je zřejmé, že mládež v dnešní době více upřednostňuje sportovní volnočasové aktivity, než tomu bylo dříve. Empirická část práce zjišťuje, zda existuje souvislost mezi vzděláním rodičů a životním stylem mladé generace. Pomocí kvalitativního přístupu.

Na základě empirického šetření bylo zjištěno, že vzdělání rodičů má významný vliv na volnočasové aktivity a životní styl mladé generace. Rodiče s vyšším vzděláním více ovlivnili životní styl a trávení volného času dětí, než tomu bylo u rodičů s nižším vzděláním. Z pohledu sportovních aktivit je u rodin s vyšším vzděláním patrná vyšší úroveň životního stylu.

Summary

General goal of this bachelor thesis is to show and to determine, in which way the education of parents affects lifestyle of the family and especially spending free-time of young people in between ages of 19-25. The aim of theoretical part is to define basic notions and to determine theoretical frame of work. Connection s created by a secondary analysis of three researches, which are focused on free-time activities of youth in former times and nowadays. Research demonstrates that the youth of today more prefers free-time sports activities than in former times. Empirical part of the work examines whether connection exists between the educations of parents and the lifestyle of youth of today. This was done with use of the qualitative approach.

On the basis of the empirical survey it was found out that the education of parents has a significant influence on free-time activities and lifestyle of young generation. Parents with higher achieved education more influenced lifestyle and free-time spending of their children than parents with lower achieved education. Families with higher achieved education has higher standard of living, from the perspective of sports activities.

Klíčová slova: vzdělání, vzdělávání, vzdělávací systém, škola, volný čas, životní styl, volnočasové aktivity, způsob trávení volného času

Keywords: education, educate, educational systém, school, leisure time, life styl, leisure activities, way of spending free time

Obsah

1	Úvod.....	10
2	Cíl práce a metodika	12
3	Význam vzdělání v současné společnosti.....	14
3.1	Současná společnost.....	14
3.2	Výchova a vzdělání.....	14
3.3	Význam vzdělání.....	15
4	Rodina v současné společnosti	17
4.1	Rodina	17
4.2	Vztahy v rodině	17
4.3	Hlavní funkce rodiny.....	18
4.4	Působnost rodiny.....	20
5	Životní styl a volný čas.....	20
5.1	Životní styl	20
5.1.1	Životní styl a životní způsob.....	20
5.1.2	Životní sloh.....	22
5.1.3	Životní úroveň a kvalita života	23
5.2	Volný čas.....	24
5.2.1	Funkce volného času.....	25
5.2.2	Typy volného času	25
5.2.3	Využití volného času	26
5.3	Časové kategorie	27
5.3.1	Pracovní čas	27
5.3.2	Mimopracovní čas.....	28
5.3.3	Vázaný čas	28
5.3.4	Volný čas	29
6	Sekundární analýza dat o volnočasových aktivitách dříve a dnes	30
7	Empirický výzkum o vlivu vzdělání rodičů na volnočasové aktivity a životní styl mládeže	36
7.1	Popis průběhu empirického šetření	36
7.2	Porovnání výsledků výzkumu	37
7.3	Interpretace analyzovaných dat.....	42

8	Závěr	46
9	Seznam použité literatury	49
10	Přílohy.....	51

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Délka trvání manželství.....	18
Tabulka 2 - Tabulka hodnot.....	31
Tabulka 3 - Přehled dotazovaných.....	36
Tabulka 4 - Výchozí tabulka.....	37

Seznam grafů

Graf 1 - trávení volného času u dětí.....	33
Graf 2 - Vývoj vzdělanostní struktury v letech 1990 - 2009	35
Graf 3 - Vzdělání potomků podle vzdělání otce	35

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Rozhovory s dotazovanými	51
---	----

1 Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila téma, Význam vzdělání v současné společnosti (životní styl mladé generace). Zaměřím se na volnočasové aktivity u mládeže mezi 19-25 rokem a zároveň na jejich význam ve formování životního stylu jednotlivců. A také jakým způsobem ovlivňuje vzdělání rodičů životní styl mladých lidí.

Význam vzdělání je velmi nadčasové téma. Učíme se celý svůj život, sbíráme zkušenosti a rozvíjíme své schopnosti. Nejdříve ve škole pak v zaměstnání, ale také jako senioři, například na univerzitě třetího věku. Stále se vyvíjí nové metody učení a dochází k modernizacím a inovacím ve školství. Není to ale jen škola, kdo má vliv na vývoj jedince a zásluhu na jeho dosaženém vzdělání a znalostech. Kromě rodiny, která již od narození formuje osobnost dítěte, jsou zde (mimo školství) i další instituce zabývající se volnočasovými aktivitami. Záleží jen na rodičích a zájmu dítěte, aby se do některého z nich přihlásilo.

V dnešní době, kdy mezi záliby mladší generace patří zejména počítač, televize a další aktivity s elektronickými přístroji, je důležité si uvědomit, že zařazení se do kolektivu lidí s podobnými zájmy, může být významným bodem výchovy v životě jedince. Z nejnovějšího výzkumu¹ ministerstva školství vyplývá, že rodiče ovlivňují volný čas svých dětí. Kroužky by podle rodičů měly děti navštěvovat z toho důvodu, aby rozvíjely svou osobnost a uměly si zorganizovat svůj volný čas. Stále více rodičů dává přednost ve vybírání zájmových kroužků samotným dětem. Dále se ve výzkumu uvádí, že vliv na výběr volnočasové aktivity má životní styl rodičů a v neposlední řadě je zde také vlastní zkušenost rodičů se zájmovými kroužky. Tomuto výzkumu a následnému porovnání s výzkumem prováděným v 80.–90. letech, jehož autorem je doc. PhDr. Petr Sak, CSc., se budu více věnovat v teoretické části mé bakalářské práce.

Obdobím, kdy mimoškolní aktivity opouští stále více lidí, je období dospívání. Ve většině případů to bývá způsobeno ztrátou zájmu, změnou prostředí nebo přehodnocením svých dosavadních priorit.

A také právě z tohoto důvodu jsem svou práci zaměřila na volnočasové aktivity mládeže. Cílem proto bude sledovat, jak volnočasové aktivity ovlivnily nebo stále ovlivňují život jednotlivých dotazovaných (ve věku 19-25 let). Nezávisle na tom, jestli

¹ Národní institut dětí a mládeže MŠMT. Já chci do oddílu. 1. vyd. Praha: Cominica, a. s., 2012, 22 s. ISBN 978-80-87449-20-2.

aktivitu stále navštěvují, ukončili ji v poměrně mladém věku nebo před nedávnem. Protože já sama jsem navštěvovala více volnočasových aktivit a svým způsobem mě ovlivnila každá z nich, chci tuto problematiku sledovat ve své bakalářské práci.

2 Cíl práce a metodika

Obecným cílem bakalářské práce je ukázat a zjistit, jakým způsobem ovlivňuje vzdělání rodičů životní styl rodiny a zejména trávení volnočasových aktivit mladých lidí ve věku 19-25 let.

V teoretické části bakalářské práce se nejprve autorka zaměří na význam vzdělání, jak pro jednotlivce, tak pro celou společnost a na vliv rodiny v budování identity osobnosti. V neposlední řadě se práce zabývá třemi výzkumy, týkající se způsobu trávení volného času mládeže v minulosti a dnes. Třetí výzkum se zabývá intergenerační vzdělanostní fluiditou. V další části práce se autorka bude věnovat volnému času, jako jedné z časových dimenzí životního stylu.

Propojení teoretické a empirické části bakalářské práce tvoří srovnání trávení volného času mládeže podle provedených výzkumů, jak ho trávila v minulém století a dnes. V této části je za výchozí bod považován výzkum, který je uvedený v již zmiňované knize „Sociologie výchovy a školy“. Jedná se o výzkum, který provedl v 80.-90. letech 20. století doc. PhDr. Petr Sak, CSc. V letech 1984, 1991-1993 a 1996 porovnává, které hodnoty mládež preferuje. V roce 2012 provedlo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, zabývající se jakým způsobem jsou vlastně vybírány volnočasové aktivity pro děti školního věku a jakou roli mají při vybírání kroužku samotní rodiče. Výzkum mládeže je multidisciplinární obor, který se zaměřuje na rizikové faktory u mládeže. Například užívání drog nebo protispolečenské chování. Součástí třetího dílčího cíle je také přiblížení volného času, který se dá vnímat, jako jeden z ovlivňujících faktorů životního stylu. Zde autorka použije knihu „Sociologie životního stylu“, jejímiž autory jsou Jana Duffková, Lukáš Urban a Josef Dubský. Jako třetí, již zmiňovaný, výzkum pojednává o relativní změně dosaženého vzdělání potomků oproti jejich rodičům. Autory tohoto sociologického výzkumu jsou doc. PhDr. Tomáš Katrňak, Ph.D. a PhDr. Natalie Simonova, Ph.D.

Empirická část se zabývá vlastním průzkumem, který vychází z teoretické části. Jeho cílem je zjistit, zda má vzdělání rodičů vliv na životní styl a trávení volnočasových aktivit dotazovaných. Z toho také vyplývá, jakou roli v rozhodování měli rodiče ve výběru volnočasových aktivit svých dětí. Práce je zaměřena na věkovou skupinu od 19-25 let. Dotazovaní jsou vybíráni z okolí autorky této práce, nezávisle na tom, jestli jsou stále studenty nebo se již zapojili do pracovního procesu.

Pro řešení stanoveného cíle bakalářské práce je použit kvalitativní výzkum vzhledem ke zvolenému tématu. Kvalitativní výzkum je definován: „V kvalitativním výzkumu se neověřují předem formulované hypotézy a rovněž teorie zkoumaných jevů se vynořuje až v průběhu pozorování a na základě výpovědí subjektů. Výsledkem je podrobný popis jednotlivých případů, bez nároků na zobecnitelnost získaných údajů“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 161). „Kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Cílem tu je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím“ (Disman, 2002, s. 285). Kvalitativní výzkum se od kvantitativního liší počtem jedinců, účastnících se na výzkumu a výsledným výstupem. Kvantitativní výzkum si klade za cíl testování hypotéz, ale kvalitativní výzkum má za úkol vytvářet nové hypotézy, či porozumění. Ke sběru dat bude použita technika polostandardizovaných rozhovorů.

V teoretické části je použita literatura podle jednotlivých témat vztahujících se ke sledované problematice. První se týká vzdělání, jeho významu a vlivu na člověka a na celou společnost. Pojmy jsou čerpány z knihy *Andragogický slovník*, jejímiž autory jsou Průcha, J. a Veteška, J. „*Andragogické slovníky jsou odborné slovníky se zaměřením na terminologii andragogické teorie a praxe vzdělávání dospělých*“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 31). Andragogické slovníky jsou dvojího typu. Slovník, ze kterého je čerpáno v této práci, je výkladový typ. Podává k jednotlivým termínům objasnění jejich významu.

Dalším tématem teoretické části jsou vztahy v rodině. Zde bude použita, ke knize J. Alana, kniha „*Sociologie výchovy a školy*“ od autorů R. Havlíka a J. Koti.

K volnému času a životnímu stylu, jako třetímu dílčímu cíli, bude autorka aplikovat informace z vysokoškolské učebnice „*Sociologie životního stylu*“ od autorů J. Duffkové, L. Urbana a J. Dubkovského.

K dosažení obecného cíle použije autorka výzkum, který nebude mít za cíl jít příliš do hloubky zkoumaného problému. Bude se jednat pouze o povrchový výzkum. Zkoumaným problémem bude zjistit, jaký vliv má dosažené vzdělání rodičů na životní styl mladé generace a jak trávení volného času rodičů ovlivňuje následné volnočasové aktivity u dětí. Výzkum lze použít i k následnému hlubšímu šetření, který může být použit v navazující diplomové práci.

3 Význam vzdělání v současné společnosti

3.1 Současná společnost

Současnou společnost, nazývanou také jako moderní společnost, lze charakterizovat takto: *„Společnost jako produkt radikálních změn, k nimž došlo v oblasti ekonomiky, mocenských vztahů, soc. uspořádání, stylu života a výkladu světa v zemích záp. Evropy a Sev. Ameriky od počátku novověku. Klíčovou úlohou v těchto změnách sehrála generalizace trhu, jenž se stal regulátorem chodu nejen veškeré ekonomiky, ale postupně i celé společnosti“* (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996, s. 1200).

Velký vliv na utváření charakteristických rysů měla průmyslová revoluce. Z pohledu rozvrstvení společnosti se již nebere v úvahu příslušnost k domácnosti jisté stavovské kvality, ale je určována postavením na trhu. V důsledku zásahů státu do každodenního života lidí má za následek stále se zmenšující soběstačnost a rozpad rodin na menší celky (rodiče, děti). Funkce, které do této doby obstarávala rodina, přebírá stát, jedná se například o vzdělání.

Protikladem moderní společnosti z ekonomického hlediska je „tradiční společnost“. Tato společnost je regulována mimoekonomickými souvislostmi a trh je zde stavěn na krajní pozici. *„Formy spol. organizace, resp. společnosti, které existovali před nástupem průmyslové revoluce. S-gie od svého zrodu definuje moderní společnost právě v protikladu k s.t.“* (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996, s. 1193).

3.2 Výchova a vzdělání

Vzdělání a výchovu pokládá Alan, J. za dva zcela odlišné významy: *„Výchovu chápeme především jako formativní proces, v němž společnost záměrným působením utváří osobnostní vlastnosti jedince, tzn. jeho morální, charakterové aj. rysy, a v němž z druhé strany si sám jedinec osvojuje základní principy a způsoby chování ve společenském styku. Oproti tomu v procesu vzdělávání převažuje informativní aspekt. Jedinec si osvojuje soustavu znalostí a dovedností /jakož i metodu jejich získávání/, které mají buď instrumentální, nebo kultivační povahu“* (Alan, 1974, s. 29). Instrumentální povahu vzdělání lze chápat jako iniciativní způsob vzdělávání, kdy jedinec přijímá nové poznatky ze svého vlastního stimulu neboli motivace. Kultivační povaha učení je brána jako zdokonalování se. Jedinec tedy při procesu vzdělávání využívá, jak svoji iniciativu, tak i vůli se zdokonalovat a přijímat nové poznatky.

Pojem vzdělání lze definovat také jako: „*Souhrn vědění (znalostí, dovedností, postojů a hodnotových orientací), které subjekt získává jako produkt vzdělávání, a to jednak formálního vzdělávání (školního), jednak neformálního vzdělávání. I když se úroveň vzdělání dosažená jednotlivcem dokládá především na základě absolvovaného druhu a stupně škol prostřednictvím vysvědčení, certifikátů a diplomů, ve skutečnosti nelze přesně rozlišit, ze kterých různých zdrojů se vytváří vzdělání jako celek. Zcela jistě má přitom velkou roli prostředí (rodinné, společenské), v němž jedinec vyrůstá. V průběhu života je obsah vzdělání utvářen často také na základě sebevzdělávání, respektive celoživotního učení/vzdělávání*“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 270). Vzdělání je velmi rozsáhlý pojem, na který se dá nahlížet z mnoha úhlů pohledu. Ovlivňují ho různé faktory, působící na člověka z vnějšího okolí, ale také vrozené vlastnosti. Velký vliv má rodinné zázemí a prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá.

3.3 Význam vzdělání

Společnost se stále rychleji vyvíjí a klade větší požadavky na vzdělanost a informovanost člověka. Význam vzdělání lze, podle publikace „Sociologie výchovy a školy“, rozdělit do tří skupin, a to technologický pokrok, ekonomické souvislosti výchovy a vzdělání a politické souvislosti výchovy a vzdělání.

Tyto tři skupiny spolu navzájem souvisí: „*Vzdělávání je spjata s typem dělby práce, kooperace a koordinace lidských činností, se vztahy lidí ve výrobě, v pracovní i mimopracovní sféře. Dynamika těchto procesů (zvláště „informační exploze“)* mění i časové souřadnice lidského života – tempa, frekvence aktivit, jejich organizaci a strukturaci v mimopracovní době (např. soustavná příprava, rekvalifikace, náplň volného času). *Ne nadarmo si mnozí uvědomují širší sociálně ekonomické a politické souvislosti těchto procesů*“ (Havlík, Kořa, 2007, s. 30).

Technologický pokrok se v posledních letech zvýšil. Je potřeba se učit stále novým věcem a s tím souvisí i profesní příprava na budoucí povolání. Postupem času a vlivem postupné migrace, změn profesí apod. už nebylo možné, aby se děti učily pracovním dovednostem od svých rodičů. Tuto funkci převzaly vzdělávací instituce, které umožnily předávání vědomostí a dovedností potřebných pro určitý druh povolání. Stále rychleji se

vyvíjející technologie způsobují, že se lidé musí celý život učit novým věcem a vzdělávat se ve svém oboru, aby nepřišli o svou kvalifikaci, jedná se tzv. celoživotní vzdělávání².

Z ekonomického hlediska má vzdělání význam hlavně na trhu práce. Ekonomické souvislosti se projevují v rovině mikrosociální ale i makrosociální. Mikrosociální rovinou jsou myšleny socializační procesy ve škole (např. sociologie třídy). Makrosociální rovina zahrnuje společenské normy a hodnoty dané určitou společností. Právě tyto dvě roviny se projevují již při výběru střední a posléze i vysoké školy. Nejde zde jen o zájem jedinců se věnovat studiu a dále se vzdělávat a získávat tím určitou kvalifikaci pro své budoucí zaměstnání. Ale zasahují sem i ekonomické možnosti rodin. Vzdělání jedinců má velký vliv na ekonomický rozvoj společnosti. Ale i tak stále chybí zdroje financování.

Podle Českého statistického úřadu je zřejmé, že klesá zájem o odborné vzdělání na středních školách. Gymnázia a vyšší odborné vzdělání se od roku 2006 výrazně nezměnilo a vzrostlo zájemců o vysokoškolské vzdělání.

Politické souvislosti zahrnují podíl veřejných rozpočtů určené na vzdělání a výchovu, postavení soukromých škol nebo přístupnost vzdělání pro širší vrstvy. S tímto problémem souvisí také vzdělávací politika. Zabývá se plánováním celkových reforem vzdělávacího systému. Vytváří ji vláda společně s MŠMT a parlamentem a je dále přenášena na nižší úroveň státní správy, kterými jsou obce a kraje. „*Vzdělávací politika se zaměřuje zejména na strategické cíle rozvoje vzdělávání, legislativní rámce vzdělávacích institucí, způsoby financování vzdělávání, způsoby kontroly a hodnocení vzdělávacích zařízení*“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 273). Vzdělávací politiku je možné chápat také jako vědní obor, který

² Celoživotní vzdělávání

V dnešní „informační společnosti“ je nezbytné si doplňovat své znalosti. Netýká se to pouze mladé generace, ale také generace, která je již plně zařazena do pracovního procesu.

Celoživotní vzdělávání je odezvou na velký nárůst informací. Jsou to informace různého druhu, především jde ale o odborné informace, informace, které lidem umožní zvyšovat si svou kvalifikaci v zaměstnání, ale také informace umožňující člověku dále se vzdělávat.

V porovnání s minulou dobou je zřejmé, že už nestačí pouze jednorázové vzdělání, posléze doplněné praxí a praktickými zkušenostmi. Dříve přibývali nové informace pozvolna a nebyly nějak významné. Zvrat přišel v 60. letech minulého století, kdy nastal tzv. „informační boom“. Ten měl za následek stále rychleji se objevující nové poznatky závažnějšího charakteru a lidé se tomu museli začít přizpůsobovat. Už nestačilo pouze jednorázové vzdělání a bylo nutné své znalosti doplňovat, jinak by hrozila ztráta požadované kvalifikace. Člověk se tedy musí vzdělávat průběžně po celý svůj život.

Nutnost celoživotního vzdělávání vzbuzuje potřebu určité změny celého systému vzdělávání. V celoživotním vzdělávání je nezbytné si uvědomit, že se jedná o změnu doby vzdělávání. Není již možné vměstnávat vzdělání do krátkého období, a to pouze do dětství a dospívání, ale mělo by se týkat všech fází životního cyklu člověka. Mění se pouze struktura a metody učení.

Prvním krokem ke správnému vzdělávání je naučit se učit. Člověk není schopen zpracovávat takové množství informací, které mu jsou k dispozici. V opačném případě by to mělo za následek hromadění informací a neefektivitu vzdělávání. Je tedy zcela zřejmé, že se člověk musí naučit informace získávat, pracovat s nimi a umět je využívat i v reálném životě. Tyto schopnosti by si měl člověk osvojit již v dětství a dospívání.

Celoživotní vzdělávání je ve světě bráno za velmi důležitou preferenci. Například v roce 1982 komise ministrů školství Rady Evropy uznala vzdělávání dospělých jako významný faktor společenského a hospodářského rozvoje. „*Hlavním cílem konceptu celoživotního učení a vzdělávání je vytvořit konkurenceschopnou a dynamickou ekonomiku, která rovněž flexibilně reaguje na inovace, znalosti, nové poznatky a rozvoj informačních a komunikačních technologií*“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 52).

zkoumá ideje a nástroje rozhodování a následné uskutečnění cílů a záměrů ve vzdělávací praxi.

4 Rodina v současné společnosti

4.1 Rodina

„Rodina je všeobecně považována za základní element struktury společnosti. Funkce rodina jsou mnohočetné, avšak jejich realizace je ve velké míře závislá na typu a kvalitě rodinného prostředí... Celkově se uznává, že rodinné prostředí a jeho výchovná funkce je rozhodujícím faktorem pro utváření celé společnosti, jejich pozitivních i negativních stránek“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 220).

Rodina je důležitým prvkem pro utváření a formování osobnosti jedince. Dává první podněty pro rozvoj dovedností a schopností dětí. Měla by vytvářet bezpečný domov a dobré podmínky pro život a soužití v rodině. Rodinu tedy můžeme chápat jako skupinu utvářející příjemné prostředí formou organizace členů rodiny nebo jako instituci. Institucí se rozumí soubor právně upravených vztahů mezi lidmi (manželství, rozvod apod.)

4.2 Vztahy v rodině

Alan, J. ve své knize vysvětluje, že prostředí, a z toho vyplývající rodinné vztahy, ovlivňují budoucí vývoj dítěte a jeho životní styl. *„Sociální prostředí, ve kterém vyrůstá a žije jedinec, a které zahrnuje složitý a vnitřně propojený komplex činitelů, podstatným způsobem určuje rovinu možností, jak rozvinout individuální schopnosti“ (Alan, 1974, s. 57).* Ne zcela odlišný názor mají i autoři druhé knihy „Sociologie výchovy a školy“, Havlík, R. a Kořa, J. Ti ve své knize uvádí, že: *„Socializaci vždy spojujeme s fungováním rodiny, v níž se nejen od narození formuje osobnost dítěte, ale v níž prožíváme všechny fáze života“ (Havlík, Kořa, 2007, s. 67).*

V andragogickém slovníku se pojem „socializace“ vysvětluje následovně: *„Věda zkoumající a objasňující struktury a fungování společnosti, od malých skupin až po velké skupiny, organizace, instituce a národní celky. V sociologii je vyvinuto velké množství teorií a zároveň je tato věda výrazně empirická, tj. je založena na kvantitativních a kvalitativních výzkumech“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 233).*

4.3 Hlavní funkce rodiny

Funkce rodiny, jak už je naznačeno v úvodu, jsou mnohočetné. Jejich nedodržení může mít vážný dopad na biologickou, sociální i kulturní reprodukci společnosti. Mezi sociální funkce rodiny se zahrnují:

- Funkce biologická a reprodukční
- Funkce emocionální a tvorba domova
- Funkce ekonomická
- Funkce výchovná a socializační

Hlavním smyslem biologické a reprodukční funkce rodiny bylo v minulosti početí potomka. V průběhu vývoje společnosti již tento smysl ztrácí na významu. Po vynalezení antikoncepce už mohou ženy zabránit otěhotnění a v dnešní době není sexualita brána pouze jako součást manželského svazku. Sňatky se i z tohoto důvodu odkládají a průměrný věk novomanželů se zvyšuje. Podle ČSÚ uzavírali první sňatek v roce 2011 snoubenci nejčastěji ve věku 25-29 let (u žen) a mezi 30-34 rokem (u mužů). Zvyšuje se i počet dětí narozených mimo manželský svazek a počet rozvodů. Děti často vyrůstají jen u jednoho z rodičů nebo ve střídavé péči. Z údajů Českého statistického úřadu je zřejmé, že počet rozvodů za posledních dvanáct let stoupl. Jak vyplývá z tabulky, v roce 2000 se rozvedlo po patnácti letech manželství 31,6% párů a v 2011 se po patnácti letech manželství rozvádí již 45% párů.

Tabulka 1 - Délka trvání manželství

Délka trvání manželství v letech v %	1993	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011
0	0,9	0,7	-	0,6	1,1	1,1	0,8	0,8
1-4	29,7	26,6	21,2	17,1	18,1	18,7	18,8	18,2
5-9	26,9	28,2	26,3	21,9	21,0	20,3	19,9	20,2
10-14	15,9	16,6	20,8	19,5	16,4	16,4	16,2	15,8
15+	26,5	27,9	31,6	41,0	43,4	43,5	44,3	45,0

Zdroj: ČSÚ

Stále se rozrůstající funkcí je funkce emocionální, do které spadá i tvorba domova. „*Dítě se spolu s osvojováním hodnot a norem učí lásce. Naučí se jí sdílením, ale i pozorováním a napodobováním chování rodičů*“ (Havlík, Halászová, Prokop, 1996, s. 68). Ve funkci emocionální nemá rodina konkurenci. V posledních letech tato funkce stále

roste. Je založena na harmonickém a liberálním vztahu. Dopomáhá tomu i vzájemná volba partnerů, založená na lásce, vzájemných sympatiích a podobných zájmech.

S emocionální funkcí rodiny je úzce spjata i tzv. tvorba domova. Lidé se naučili rozlišovat veřejný a soukromý život. Domov slouží jako útočiště a člověk se k němu ještě víc uchyluje v krizových případech. Protože jsou stále kladeny větší nároky z vnějšího okolí, dává člověk rodině větší váhu.

Ekonomická funkce se také časem změnila. Zatímco dříve si rodiny samy produkovaly statky nutné pro život pomocí svých hospodářství. Dnes se moderní rodina stává pouze spotřební jednotkou.

Velkou přeměnou prošla i funkce socializační a výchovná. Socializační proces připravoval v někdejší době děti na životní role doma, kde se synové učili od otců a dcery od matek. Dnes se na výchově a vzdělání dětí podílejí i jiné instituce (školy, mimoškolní aktivity, média). Vliv rodiny se oproti minulosti snižuje. Stále ale poskytuje vzdělávací zázemí a ekonomicky své potomky zajišťuje.³

³ Etapy života

Funkce rodiny a výchova se vzájemně prolínají. Kromě vztahů v rodině ovlivňuje rodina také budování identity osobnosti. V knize „Sociologie výchovy a školy“ se dětství z pohledu sociologie dělí do tří etap. Poté nastává období mládí, jakožto fáze života, ve které se jedinec připravuje na budoucí role dospělého.

„Socializace (a výchova) se jako každý jiný proces odehrává v čase. Hovoříme o čase jedince a o jeho biologicky, psychologicky i sociálně vymezených životních etapách, o čase rodiny a jejích rodinných cyklech a místech jedinců v nich, o čase školní docházky s jejími třídami, ročníky, stupni, ale i o čase širších společenství, komunit a konečně i společností jako celku“ (Havlík, Koťa, 2007, s. 43).

Socializace probíhá celý život. Jedinec postupně přijímá role, které jsou určené k jeho věku.

Dětství a mládí patří k nejvýznamnějším etapám života. „Rané zkušenosti dětství jsou pokládány za jádro budoucího rozvoje osobnosti“ (Havlík, Halászová, Prokop, 1996, s. 39). Role dítěte se po mnoho let vyvíjela až do dnešní podoby. Dříve se dítě stávalo tzv. malým pracujícím. Muselo pomáhat rodině s hospodářstvím, stávalo se nositelem rodinného řemesla apod. V době renesance, po zavedení povinné školní docházky, byly děti aspoň na nějaký čas vždy vyjímány ze světa dospělých. Dnes je dětství považováno za jednu etapu života, která se skládá ze tří fází.

V první fázi trvající do dvou let věku dítěte, se dítě identifikuje s matkou. Jedná se o elementární socializaci. Dítě se s matkou ztotožňuje a postupně utváří i vztah k sobě.

Druhá fáze představuje osamostatňování, se kterým souvisí i růst sebekontroly a sebeovládání. Dítě si zde také již uvědomuje rozdíl mezi pohlavím a vnímá odlišnosti rolí (otce, matky, sourozenců atd.).

Poslední, třetí etapa, spočívá v pronikání dítěte do širší sítě společenských rolí. Projevují se zde první konflikty a generační rozpory.

Jak je zřejmé z pojetí formování „Já“ podle G. H. Meada, dítě v tzv. „přípravném stadiu“ reaguje pouze na osoby, ve svém blízkém okolí a začíná si uvědomovat jejich reakce (např. vynucení si pozornosti pláčem). V následujícím stadiu „volné hry“ se dítě formou hry učí rolím druhých. Mohou to být hry na rodinu a podobně. Dítě se tím učí vnímat způsob jejich prožívání a vidět svět očima druhých. Období „hry s pravidly“ se zpravidla vyskytují mezi 8-9 rokem života dítěte. Zde si osvojují schopnost uvažovat souběžně o více rolích a mezilidských vztazích.

Významným zlomem v této etapě života je příchod do školy. S ním začínají nové povinnosti a začleňování se do kolektivu vrstevníků. „Základním faktorem socializace se v dětství postupně stává vedle rodiny a školy vrstevnická skupina, a to zejména ve vazbě na prožívání mimopracovní doby a volného času“ (Havlík, Halászová, Prokop, 1996, s. 42).

„Mládí je fází života, ve které dochází k významným biologickým, psychologickým a sociálním změnám“ (Havlík, Koťa, 2007, s. 55). Mladí opouští své dětské role a začínají přijímat role dospělých. Prožívají první lásky, snaží se stát méně závislími na rodině a začínají budovat svůj profesní život, který nastává již výběrem střední školy.

Mládí má dvě linie osobnosti, a to linii partnerských a sexuálních vztahů a linii vzdělanostní a profesní dráhy.

„Na sexuální chování tedy působí jak vlivy makrosociální (kultura, povaha sociální struktury), tak přímo na jejich konkrétní podobu faktory mikrosociální. Z nich zdůrazněme především fungování rodiny a úlohu vrstevnických skupin.“ (Havlík, Halászová, Prokop, 1996, s. 45). Láska je pokládána za zdroj sociálního sebeuvědomování a zkoumání svého postavení mezi vrstevníky. V této linii dochází ke snaze mladých, odpoutat se od rodiny a začít žít svůj vlastní život. Nastává fáze, kdy jedinec přechází z puberty (orientuje se spíše na sebe) k hledání zakotvenosti u druhého.

Náplní druhé linie je vzdělání a volba profese. Mladí musí mít pro správnou volbu střední školy jasno o své životní perspektivě. Rozhodování, jaký typ školy zvolit závisí na mnoha faktorech, mezi které patří zejména dosažené vzdělání rodičů nebo tlak blízkého okolí. Velký význam má i následně uplatnění, které určitá škola nabízí a studijní schopnosti jedince.

4.4 Působnost rodiny

Sociální faktory, za které se mimo jiné považuje i šance na vzdělání, šance na lepší zdravotní péči nebo šance na atraktivnější životní šance, se nejčastěji projevují právě v rodině, jakožto primárního socializačního prostředí.

„Rodina jako základní jednotka společnosti, ale i sociální třídy nebo vrstvy, netvoří pouze dílčí společenskou infrastrukturu se specifickými rysy, nýbrž stává se místem, v němž se intenzivně prolínají celospolečenské problémy, sociálně třídní charakteristiky i ekologické souvislosti, v němž se tedy pod závojem intimních sociálních vztahů manifestují mnohé základní sociální vazby“ (Alan, 1974, s. 57). V rodině se dítě prvně setkává s věcmi týkajícími se jeho dalšího vývoje a vstřebává v ní své první poznatky o společnosti a chování, které od něj společnost očekává. Na vývoj a správné začlenění dítěte do společnosti značně působí i příznivá atmosféra v rodině. V případě, že dítě vnímá soudržnost obou rodičů a uvědomuje si postavení každého z nich, samo pak lépe zvládá problémy týkající se jeho nových životních rolí.

Velký vliv, působící na jedince, mají také sociální třídy. Rozdíl je v rodinách s jedním či více dětmi, v rodinách s nižším a vyšším vzděláním rodičů apod.

5 Životní styl a volný čas

5.1 Životní styl

5.1.1 Životní styl a životní způsob

Z pohledu psychologického se na pojem „Životní styl“ pohlíží jako na termín znamenající společný znak způsobu myšlení a vystupování lidí. Může se jednat o postoje jednotlivce nebo celých skupin. Skupinou je myšlena rodina, vrstevníci apod. V situaci, kdy se určitá skupina chová odlišně od svého okolí, se jedná o tzv. subkulturu. Subkulturou je myšlena například skupina sportovců, jejichž životní styl se obvykle značně liší.

„Z andragogického hlediska má tento fenomén význam v tom, že životní styl určuje také postoje lidí ke vzdělávání, motivace ke studiu, orientace na povolání, trávení volného času. Proto andragogy zajímá styl života mládeže vstupující na trh práce, styl života dospělých či seniorů, kteří se chtějí vzdělávat nebo naopak odmítají vzdělávání, styl života nezaměstnaných jedinců a jejich postoje k rekvalifikaci apod. Individuální životní styl je

důležitým faktorem také z hlediska personalistiky, neboť spoluurčuje dominantní způsob chování pracovníků i osob v manažerských pozicích“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 287).

Životní způsob lze charakterizovat jako obecnější pojem na rozdíl od pojmu životní styl, který je více konkrétní. Česká psycholožka Jana Duffková definuje životní způsob jako „*system významných činností a vztahů, životních projevů a zvyklostí typických, charakteristických pro určitý subjekt“* (Kubátová, 2010, s. 13). Za zde zmíněný subjekt lze považovat jedince či skupinu.

Na druhé straně životní styl jde více do hloubky (stává se konkrétnější). Rozlišuje se životní styl jednotlivce a skupiny. U skupiny se vyznačují společné charakteristické rysy životního způsobu. Obvykle se jedná o menší či větší skupiny, v nichž se jednotliví členové neznají, ale mají stejný nebo alespoň podobný životní styl. Těmito skupinami jsou myšleni například studenti, lékaři nebo profesionální sportovci, jejichž životní styl se od ostatních značně liší.

„Životním stylem jednotlivce je možné rozumět ve značné míře konzistentní životní způsob jednotlivce, jehož jednotlivé části si navzájem odpovídají, jsou ve vzájemném vztahu, vycházejí z jednotlivého základu, mají společné jádro, resp. určitou jednotící linii, tj. jednotný styl“ (Duffková, 2005, s. 81)

Životní způsob a životní styl je možné chápat jako synonyma nebo na ně lze pohlížet jako na dva odlišné pojmy. Synonymem se stávají za předpokladu, že se jedná o obecný pohled na životní způsob. A právě jednotlivé prvky životního způsobu se vyznačují svou uspořádaností a pevností, což jsou také vlastnosti životního stylu.

Z hlediska kvalitativního, tedy po zaměření se na míru vnitřní uspořádanosti prvků způsobu života, lze říci, že životní způsob a životní styl jsou pojmy odlišné. Životní způsob je zde brán jako kvantitativní souhrn např. vztahů, projevů či činností. Je možné říci, co všechno do životního způsobu patří. Životní styl tyto prvky propojuje a vzniká určitý systém, závisící na provázanosti jednotlivých prvků životního způsobu. Charakteristickými znaky se pak stávají vnitřní sjednocení, koherence neboli spojitost a kvalitativní souvislosti všech prvků.

Český sociolog Jiří Linhart užívá v odlišném pojetí životního stylu a životního způsobu, pojem životní styl v rámci kulturologického pohledu. Z tohoto pohledu je možné interpretovat životní styl pomocí pojmu kulturní vzorec (obyčejje, morální tabu apod.) a

pomocí tzv. enkulturace neboli proces, ve kterém se jedinec učí žít ve společnosti a také v její kultuře.

Životní způsob je podle Jiřího Linharta vnímán v rámci sociálně-ekonomického pohledu. Tento pojem lze vysvětlit jako koncept sociálního statusu, který je používán v sociologických kvantitativních výzkumech.

Sociální status je možné vnímat mnoha způsoby, a to jaké místo člověk ve společenské struktuře zaujímá nebo jaké má daný člověk kompetence nutné pro vykonávání své sociální role ve společnosti. Je ale také používán jako prvek při empirických sociologických výzkumech pomocí ukazatelů, např. výše příjmů a majetku, životní styl nebo úroveň vzdělání a kvalifikace. *“Sociální status je pojem, který může znamenat místo, které člověk zaujímá ve společenské struktuře (v tom případě je sociální status totéž co pozice), nebo může znamenat určité kvality člověka ve smyslu jeho kompetencí, které jsou důležité pro výkon jeho sociální role“* (Kubátová, 2010, s. 261).

5.1.2 Životní sloh

Významný architekt Karel Honzík používal pojem „Životní sloh“ od 40. let 20. století. A právě architekti byli ti, kteří si uvědomili, že nestačí navrhovat pouze jednotlivé stavby, ale prostředí, ve kterém člověk žije, jako celek.

Karel Honzík doplnil životní sloh o životní formy, které se dají považovat za určující determinanty životního slohu. Karel Honzík je dále dělil na formy věcí a formy stavů. Životní forma představuje jednání člověka, dále jeho vědomí a věcné prostředí. Uvedené významy tvoří jako celek projevy životní společnosti a určují povahu životního slohu. Významným charakteristickým prvkem životních forem jsou určité provázanosti mezi životními formami.

Věci, obklopující člověka v prostoru se považují za formy věcí. Jedná se o parky, ulice, domy, ale také o oblečení, kuchyňské vybavení nebo jakékoliv nářadí apod. Formy věcí se dají pokládat za základní pojetí životní formy, jelikož mnoho lidí, u kterých se životní sloh omezuje pouze na formy věcí. Tím je myšlena různá obměna této formy. Lidé uznávající především formu věcí se lépe oblékají, dbají více na svůj zevnějšek a žijí, mimo jiné, i úpravami svého bytu apod.

Karel Honzík rozšířil životní formy o pojem „*formy stavů*“. Jako determinant lze uvést chování a jednání lidí, jejich způsob práce a verbální i neverbální projevy (mimika, gesta apod.). Z tohoto pojetí determinantů vyplývá, že formy stavů je možné rozdělit na

formy vztahů a formy vědomí. Mezi formy vztahů se řadí jednání mezi lidmi. Je tím myšleno zařazení do různých forem, např. formy pracovní, třídní nebo rodinné. Formy vědomí pak udávají, jak člověk reaguje na skutečnost s použitím citového, smyslového či rozumového jednání.

V porovnání životního slohu a životního způsobu jsou zřejmé jisté odlišnosti. Již jmenovaný architekt K. Honzík uvádí, že životním způsobem je mnohem užší pojem, než je tomu u životního slohu. Životní způsob je omezen pouze na ekonomicko-účelové jednání společnosti. To zahrnuje v životním slohu forma věcí. Jedná se tedy o materiální pojetí životního stylu. Naopak životní sloh se zabývá i formou stavů a tato složka se u životního způsobu nevyskytuje. „*K. Honzík odlišuje pojem životní sloh od pojmu životní způsob. Soudí, podobně jako J. Linhart, že v pojmu životní způsob jsou zahrnuty pouze stránky ekonomického účelového jednání. Jedná se tedy o životní sloh omezený pouze na formy věcného prostředí*“ (Kubátová, 2010, s. 17).

5.1.3 Životní úroveň a kvalita života

„*Podle nejobvyklejšího a nejrozšířenějšího pojetí se životní úroveň rozumí stupeň uspokojování životních potřeb obyvatelstva (v daném stadiu vývoje ekonomiky) a souhrn podmínek, za nichž jsou tyto potřeby uspokojovány*“ (Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 80). Životní úroveň se vyznačuje kvantitativním a ekonomickým zaměřením. Rozlišuje se životní úroveň jednotlivce a životní úroveň společnosti. Za nejčastější charakteristiku bývá uváděna definice, pojednávající o potřebách člověka a způsobu (souhrnu podmínek) jak těchto potřeb dosáhnout. Souhrn podmínek představují tři skupiny, a to hmotné podmínky, sociální podmínky a časově-pracovní podmínky.

Za hmotné podmínky lze považovat životní úroveň, jejíž kvalitu je možné zvýšit i prostřednictvím veřejných statků. Veřejným statkem se rozumí veřejně financované komodity. Mohou je tedy využívat všichni členové společnosti. Řadí se mezi ně parky, silnice, různá zařízení pro trávení volného času apod. Podmínky sociálního charakteru jsou takové, které člověku přináší určitou podporu a jistotu. Jedná se o mzdovou politiku, sociální politiku (systém vyplácení dávek sociálně slabším), ale také o systém veřejným služeb a statků. Pod časově-pracovními podmínkami se skrývá délka pracovní doby, pracovní podmínky, které jedinec má a v neposlední řadě velikost a využití volného času (viz. kapitola 5.2.3).

Kvalita života⁴ je obsáhlejší pojem. Zabývá se jak materiální úrovní společnosti, tak i kvalitativní úrovní společnosti. Kvalita života nesouvisí tedy pouze s příjmy.

Jedná-li se o životní úroveň společnosti, lze ji vyjádřit pomocí ekonomického ukazatele HDP (hrubý domácí produkt). HDP ukazuje ekonomickou výkonnost daného státu za určité období, ale není schopný změřit celkový blahobyt lidí. K změření kvality života se používá indikátor HDI tzv. index lidského rozvoje. HDI je celosvětově užívaný ukazatel. „*Je složen ze tří faktorů: hmotné životní úrovně (měřené výší hrubého domácího produktu připadajícího na jednoho obyvatele), zdraví a kvality života (měřenými průměrnou délkou dožití) a rozsahu vzdělávacích příležitostí (měřeným kombinovaným podílem příslušné populace navštěvující školy)*“ (Kohoutek; online).

Životní úroveň jednotlivce⁵, čili rodiny se zabývá především materiální stránkou věci. A to zejména úrovní spotřeby, hmotné vybavení domácností a celkově všech dalších věcí, které je možné si koupit a člověk je má k dispozici. „*Životní úroveň se odvozuje jednak od výše příjmů osob a domácností, jednak od materiální vybavenosti domácností a bytů*“ (Kubátová, 2010, s. 21).

5.2 Volný čas

Volný čas představuje část dne, ve které si jedinec sám svobodně rozhoduje, co bude dělat a jakými činnostmi či zájmy svůj volný čas vyplní. Na volný čas se dá dívat ze dvou hledisek, a to z kvalitativního nebo kvantitativního. Kvalitativní hledisko představuje strukturu trávení volného času. Kvantitativní pak délku volného času. „*Volný čas v dnešním slova smyslu patří z historického hlediska mezi relativně mladé jevy – vytvořil jej až kapitalismus, resp. volný čas jako masový jev vznikl v období průmyslové revoluce, a to v důsledku jednak ekonomicko-technického, jednak sociálního pokroku*“ (Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 141).

⁴ Kvalita života je naopak vnímána jako tzv. kulturnost životního stylu. Což znamená, jakým způsobem tráví jedinec svůj volný čas, jaká je vybavenost jeho bytu ohledně knih, výše vzdělání apod.

⁵ Životní úrovní se jednotlivci (rodiny) ze sociologického hlediska odlišují z důvodu příjmové rozdílnosti v moderní společnosti. Jsou zde tedy zřejmé odlišnosti jednotlivých společenských vrstev, u kterých se analyzuje spotřební chování.

Již antičtí filozofové se zaobírali náplní volného času. V té době příslušel volný čas pouze svobodnému člověku, který nemusel fyzicky pracovat. Fyzickou práci vykonávali pouze otroci.

Renesanční myslitelé, náboženští reformátoři, ale i například Aristoteles zastávali názor, že dospělý člověk se má ve svém volném čase vzdělávat. Hraní nebo sport pokládali v antice za zábavu nesvobodných, tedy otroků. V renesanci přisuzovali hru pouze dětem, které si hrají místo práce.

Až v důsledku revoluce v 60. letech se čas rozdělil na pracovní a volný. Pracovní doba se zkracovala a lidé získali více času na své zájmy. Volný čas se začal postupně stávat centrální hodnotou. Názory sociologů jaký vliv má růst volného času na člověka, se lišily. Jedna strana tvrdila, že se jedná o symbol osvobození člověka. Prodloužení volného času umožňovalo rozvinutí osobnosti, člověk se mohl začít věnovat činnostem a zájmům, které dříve s prací nestíhal. Strana druhá měla odlišný názor. Podle ní se s růstem volného času jen přesunuly základní problémy ze sféry práce do sféry volného času. Za záporný znak například považovali to, že mnoho lidí nebude umět se svým volným časem správně naložit a nenajdou jeho kladné využití.

5.2.1 Funkce volného času

Francouzský sociolog, zabývající se studií volného času, Joffre Roger Dumazedier vymezil tři základní funkce volného času. „*Joffre Roger Dumazedier je jedním z vůbec nejvýznamnějších světových teoretiků sociologie volného času, je dokonce označován za zakladatele sociologie volného času*“ (Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 154). Odpočinkem neboli relaxací je myšlen především fyzický odpočinek. Sebevzdělávání napomáhá ke zdokonalování osobnosti a třetí funkcí je zmiňována zábava a rozptýlení. Do této funkce patří také duševní relaxace.

Ideální stav je, kdy jsou tyto tři funkce ve volném čase poměrně zastoupeny. Na žádnou by neměl být kladen přehnaný důraz. Za druhý ideál se pokládá, když se člověk zaměří na jinou činnost, než jakou dělá v zaměstnání. Například pro pracovníka pracujícího manuálně jsou nejhodnější činnosti duševního typu.

5.2.2 Typy volného času

Délka volného času během celého týdne se pochopitelně liší. Ve všední den je volného času méně a proto se člověk zaměří spíše na relaxaci a odpočinkové aktivity.

Tento volný čas bývá naplněn i každodenními činnostmi, které zajišťují chod domácnosti apod.

Víkend přináší více příležitostí na využití volného času. Převážná většina ekonomicky aktivních obyvatel mívá dva dny volna a je tedy možnost věnovat se časově náročnějším aktivitám. Mezi něž patří výlety s rodinou, víkend na chatě, ale také práce v domácnosti, které se přes pracovní týden nestihly.

Delší souvislý úsek volna představuje dovolená. Významným bodem je zde dočasná změna životního stylu. Za důležitý moment opravdového duševního i fyzického odpočinku je pokládána změna prostředí.⁶

5.2.3 Využití volného času

„Činnost volného času (tzv. volnočasové aktivity) představují velmi široké spektrum nejrůznějších konkrétních aktivit, které se zejména v poslední době neustále rozrůstá a obohacuje“ (Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 156). Mohou rozdělit do šesti velkých skupin.

1. Kulturní aktivity se dělí na receptivní a perceptivní činnosti. Receptivní činnosti představují například návštěvu divadla. Pomocí nich člověk přijímá určité umělecké hodnoty. Perceptivní činnosti umožňují člověku rozvíjet jeho kreativitu. Jedná se o kognitivní složku, tedy o způsob jak člověk poznává a vnímá dané věci.

2. Sportovní aktivity vykonávají především mladí lidé. Nabídka sportů se v poslední době značně rozrostla je velmi pestrá. Jedná-li se o adrenalinové sporty, mají malý okruh lidí. Do sportovních aktivit se také ale řadí například procházky, což do této aktivity přidává spoustu lidí i staršího věku.

3. Pod sociálními aktivitami se skrývají mezilidské vztahy a jejich udržování. Od rodinných sešlostí až po setkání se známými v kavárnách apod. Významným bodem se v poslední době stávají sociální sítě na internetu. Lidé, zejména v mladém věku, se raději setkávají prostřednictvím již zmiňovaných sociálních sítí a méně vyhledávají osobní kontakt se svým okolím.

4. Za nejpodstatnější aktivity jsou považovány aktivity vzdělávací. Soudobá společnost, která se nazývá také jako „informační společnost“, vyžaduje stále rozsáhlejší znalosti lidí a právě tato skutečnost se dá pokládat za motiv celoživotního vzdělávání.

⁶ V posledních letech se začíná v České republice rozvíjet domácí cestovní ruch. Lidé si stále častěji vybírají tematické a aktivní dovolené. Rozvíjí se také zájezdy do stále vzdálenější exotických destinací.

Vzdělávací aktivity se mohou rozdělit na individuální a institucionalizované. Za individuální vzdělávání se pokládá samostatné studium odborných knih, návštěvy různých volnočasových aktivit apod. Především studium univerzit třetího věku je řazeno do institucionalizovaného vzdělávání. Na celoživotní vzdělávání je kladen stále větší důraz. V minulosti, kdy nedocházelo k tak rychlým technologickým a informačním změnám, stačilo lidem jednorázové vzdělání a znalosti získané praxí na své pracovní pozici. Informační boom, který způsobil, že informace a nové poznatky nutné k vykonávání určité profese stále ve větším tempu narůstaly. K tomu aby člověk neztrácel postupem času svoji kvalifikaci, musí se stále vzdělávat a doplňovat si nové znalosti.

5. Do veřejných aktivit patří, mimo jiné, zájem o prosazení se ve veřejných záležitostech, a to možným řešením v problémech týkající se místní či skupinové komunity.

6. Rekreační a cestovatelské aktivity mají hlavně podobu chataření a s ním spojenou zálibu v zahrádkaření, houbaření aj. K rekreační aktivitě se dá přiřadit i poslední zmiňované aktivity, kterými jsou hobby a manuální aktivity. Hobby reprezentují činnosti provozované lidmi ve svém volném čase. Mají k nim úzký citový vztah a často se týkají manuálních prací.

5.3 Časové kategorie

Časové kategorie lze rozdělit na pracovní a mimopracovní, kde mimopracovní jsou volné či vázané.

5.3.1 Pracovní čas

Čas, který člověk tráví v přesně vymezené době s pevně stanoveným obsahem své náplně práce, se nazývá čas pracovní. Naopak jsou ale i zaměstnání, které nemají přímo určenou pracovní dobu od-do. Jedná se o povolání, kde si člověk sám stanoví dobu práce, ale také o zaměstnání, ve kterých tvoří pracovní náplň tzv. úkolové práce. „*Obsahová i časová vymezenost pracovního času se v plné míře samozřejmě týká pouze standardní (tradiční) situace, kdy má pracovník pevně stanovený obsah své pracovní činnosti, délku jejího trvání i časové rozmezí, v němž jí musí vykonávat (navíc zpravidla i místo, na němž jí musí vykonávat). Existuje ovšem řada povolání, v nichž není určena pracovní doba ve smyslu „od-do“: jednak různé úkolové práce, jednak všechna tzv. svobodná povolání bez závazného pracovního režimu*“ (Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 143).

V knize „Sociologie životního stylu“ autoři uvádí sporné momenty při vymezení pracovního času. Tvrdí, že práci přes čas a práci ve vedlejších pracovních poměrech by se také měla věnovat pozornost v konkrétních výzkumech či statistických šetřeních. Z důvodu těchto sporných momentů vzniká neshoda mezi stanovenou pracovní dobou danou zákonem a pracovní dobou stanovenou dohodou. Ve většině případů týkajících se dohody jde o soukromý sektor.

Smysl pracovního času spočívá v časovém harmonogramu a hodnotě životního stylu člověka. Překážka nastává ve chvíli, kdy přijde jedinec, z důvodu ztráty zaměstnání nebo odchodu do důchodu, o práci. Postupem času přestane rozlišovat čas pracovní od mimopracovního a je obtížné najít jakým způsobem volný čas vyplnit, aby neměl člověk pocit, že ztrácí smysl života.

5.3.2 *Mimopracovní čas*

Časem mimopracovním se rozumí ta část dne, kdy člověk opustí své zaměstnání. Pro správnou interpretaci pojmu se čas mimopracovní dělí na čas volný a čas vázaný.

Vázaný čas nepředstavuje přesně vymezený úsek dne, je dán pouze obsahově. Jedná se o činnosti, které zajišťují chod domácnosti nebo zachovávají biofyziologický systém člověka. Tím je myšlena osobní hygiena, spánek apod.

Naproti času vázanému, který je dán obsahově, čas volný není nijak vymezen, a to ani časově. Z kvantitativního hlediska jde o čas, který lidem zbude po vykonání pracovních činností a mimopracovních povinností. Kvalitativně lze volný čas vnímat, jako souhrn těch zájmů a činností, pro které se člověk rozhodl sám ze své vlastní vůle.

Již zmiňovaný francouzský sociolog, Joffre Dumazediera, zavedl pojem tzv. polovolný čas. Tento pojem tvoří činnosti na rozhraní času volného a vázaného. Jako příklad se dají uvést ruční práce u žen nebo kutilství u mužů. Významným bodem jsou také děti. Na jedné straně se na péči o děti nahlíží jako na součást péče o rodinu a domácnost. Kdežto na straně druhé jsou různé volnočasové aktivity provozující se ve volném čase se členy rodiny.

5.3.3 *Vázaný čas*

Je zde již uvedeno, že vázaný čas je obsahově daný. Jeho součástí jsou dojížděka do zaměstnání, péče o domácnost a komplex osobní péče (zdravotní péče, hygiena atd.).

Dojíždka do zaměstnání výrazně zkracuje volný čas. V České republice je zvykem se za prací nestěhovat, jako je tomu v jiných státech světa, ale raději denně do svého zaměstnání lidé dojíždějí.

Komplex péče o domácnost zahrnuje nejrůznější činnosti umožňující správný chod domácnosti. Jde o nákupy, údržbu domácnosti nebo zahrady.

5.3.4 *Volný čas*

Ve volném čase z pohledu sociologického se nahlíží na dva základní momenty.

- vztah jednotlivce a společnosti ve volném čase
- vztah práce a ne-práce

Vztah jednotlivce a společnosti ve volném čase lze rozdělit, podle koncepce rozhodujícího momentu, ještě na volný čas vázaný na jednotlivce, který má vysloveně individuální charakter a volný čas vázaný na společnost.

Individuální charakter trávení volného času lze vysvětlit jako svobodné rozhodnutí náplně volného času. Jedinec se neváže na společnost.

Druhá teorie, která předkládá, že volný čas je vázaný na společnost, je možné vysvětlit takto: „*Volný čas je jedno z největších bohatství společnosti a jednotlivce, a proto se společnost nemůže chovat lhostejně k tomu, co její příslušníci ve svém volném čase dělají – utrácet čas zbytečně je přepych, který si žádná společnost nemůže dovolit*“ (Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 150). Z tohoto úryvku vyplývá, že by člověk měl brát náplň svého volného času s rozumem a například se dále sebevzdělávat a tím přinášet společnosti něco navíc.

Tyto dvě teorie si navzájem protiřečí. První vyjadřuje, že člověk si sám určí, jak se svým volným časem naloží. Opakem je druhá teorie, podle které se má ve svém volném čase člověk vzdělávat a přispět tím společnosti. Přednost má ale rozhodnutí jednotlivce před společností. Společnost se má v naplňování volného času správně angažovat jen formou nabídky volnočasových aktivit a ne formou rozkazů a příkazů.

Již zmiňovaný vztah práce a ne-práce se rovněž dá rozdělit na dva pohledy, a to:

- volný čas vázaný na práci
- volný čas vázaný na ne-práci

Volným časem vázaným na práci je čas, ve kterém člověk dále rozvíjí své schopnosti. V tomto pojetí se nemůže volný čas brát jako protiklad práce. Základní tvrzení spočívá v přesvědčení, že ve volném čase si má najít své využití různorodá činnost lidí. Pomocí které dochází ke zlepšení produktivity práce. „*Ve volném čase (a pouze ve volném čase) se má reprodukovat člověk jako pracovní síla se všemi svými znalostmi, dovednostmi, zkušenostmi atd. Dříve či později bude volný čas působit na reprodukci, protože volný čas není ničím jiným než dalším rozvojem pracovní (produkční) síly člověka, jeho inteligence*“ (Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 151). Volný čas, v tomto případě, tedy slouží především k univerzalizaci člověka. K tomu aby se člověk vyvíjel správným směrem, napomáhají různé vzdělávací programy aj.

Opačně na tento problém nahlíží druhý pohled volného času, který je vázaný na neprací. Práce je zde brána jako proti pól volného času. Na pracovní čas je nahlíženo negativně, práce je brána za určité zlo, které brání v seberealizaci člověka. Naopak volný čas je zde chápán jako určitá kompenzace za odvedenou práci a jedinou možností, kdy se člověk může seberealizovat. A právě volný čas bude hlavním zkoumaným subjektem v empirické části.

6 Sekundární analýza dat o volnočasových aktivitách dříve a dnes

Porovnávány budou 3 výzkumy. Výzkum doc. PhDr. Petra Saka, CSc vyplývá z práce „Proměny české mládeže“ a čerpán bude z knihy Sociologie výchovy a školy. Výzkum pochází z 80.-90. let 20. století.

Druhým výzkumem zabývajícím se volnočasovými aktivitami mládeže je výzkum provedený Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy pod názvem „Já chci do oddílu“.

Cíle těchto dvou uvedených výzkumů se mírně liší. Petr Sak zkoumal tzv. „hodnotové preference mládeže“ od patnácti let výše. Výzkum MŠMT se zaměřil na děti ve věku od šesti do patnácti let. Nezabývá se zde také jen preferencemi samotných respondentů (dětí). Cílem výzkumu prováděným MŠMT je tedy zjistit, jakým způsobem jsou volnočasové aktivity vybírány. Svou roli tu hraje i rodina dětí, u které se zkoumá jakým způsobem se rodiče rozhodují při vybírání volnočasových aktivit svých dětí a co je pro ně přitom rozhodující. Mezi cíle výzkumu MŠMT patří mimo jiné i snaha samotných organizací získat nové členy.

Z výzkumu Petra Saka je možné uvést tabulku hodnot z roku 1996, ve které jsou uvedené preference hodnot u různých věkových kategorií. Je použita stupnice 1-5, kde je 5 brána za nejvyšší význam.

Tabulka 2 - Tabulka hodnot

Hodnota	15-30	15-18	19-23	24-30	31-45	46-55	56-	Průměr
Zdraví	4,83	4,77	4,8	4,9	4,93	4,93	4,97	4,87
Mír	4,59	4,62	4,54	4,63	4,77	4,78	4,84	4,67
Láska	4,57	4,53	4,63	4,55	4,37	4,25	4,17	4,47
Životní partner	4,55	4,33	4,67	4,59	4,54	4,51	4,48	4,54
Životní prostředí	4,45	4,46	4,43	4,47	4,57	4,52	4,49	4,49
Přátelství	4,44	4,52	4,43	4,37	4,26	4,28	4,17	4,36
Rodina a děti	4,43	4,25	4,47	4,56	4,77	4,75	4,76	4,57
Svoboda	4,41	4,49	4,37	4,4	4,34	4,13	4,08	4,34
Pravda, poznání	4,18	4,27	4,17	4,11	4,27	4,24	4,19	4,21
Zajímavá práce	4,13	4,07	4,19	4,13	4,21	4,15	3,9	4,14
Demokracie	4,04	4,12	4,02	4	4,16	3,97	3,9	4,05
Plat, příjmy	4,02	4,09	3,98	4,13	4,1	3,94	3,81	4,04
Rozvoj osobnosti	3,96	4,01	3,99	3,9	3,97	3,88	3,65	3,94
Úspěch v zaměstnání	3,95	4,06	3,88	3,95	4,05	3,88	3,62	3,95
Vzdělání	3,76	3,92	3,76	3,6	3,9	3,71	3,54	3,77
Užitečnost druhým	3,76	3,79	3,76	3,74	3,93	4,02	4,11	3,85
Zájmy a koníčky	3,73	3,89	3,68	3,65	3,51	3,48	3,33	3,63
Majetek	3,54	3,69	3,42	3,55	3,4	3,28	3,11	3,45
Prestiž	2,83	2,97	3,78	2,77	2,87	2,69	2,56	2,81
Podnikání	2,83	3,1	2,63	2,8	2,74	2,31	2,02	2,7
Veřejně prospěšná činnost	2,41	2,5	2,45	2,29	2,49	2,54	2,35	2,44
Politická angažovanost	1,52	1,65	1,44	1,5	1,76	1,75	1,97	1,63

Zdroj: (Havlík, Kořa, 2007, s. 62)

Z uvedené tabulky je zřejmé, že pro mládež ve věku 15-18 let (v době uskutečnění výzkumu, t.j. v roce 1996) patří mezi nejsilnější hodnoty preferencí láska, přátelství, mír, svoboda, vzdělání, zájmy a koníčky a v neposlední řadě i životní prostředí. Co se týče hodnoty majetku, jsou jeho hodnoty nejvíce viditelné u dospívajících. Jak uvádí P. Sak ve svém výzkumu, mezi lety 1984 až 1996 vzrostla hodnota majetku a hodnota užitečnosti pro druhé naopak klesla.

Kromě hodnotových preferencí se P. Sak zaměřil i na náplň volného času mládeže. Činnosti mládeže se dají rozdělit podle časové frekvence na denní, týdenní, měsíční a méně časté. Mezi denní lze zařadit sledování televize, poslouchání rozhlasu, scházení se s kamarády a sledování periodického tisku. Týdenní činnosti představují četbu knih,

domácí práce nebo schůzky s partnerem. Za měsíční činnosti se považují procházky, trávený volný čas u PC, sportování apod. Méně časté činnosti jsou návštěvy diskoték, turistika nebo mimoškolní vzdělávání.

Rozvíjení způsobu trávení volného času se v letech 1982-1984-1992 a 1996, kdy byl výzkum P. Saka prováděn, se shoduje s vývojem společnosti a stále se měnícím životním stylem jedinců. Je značný pokles v míře vymezeného času na většinu aktivit. Za nejvíce výrazný pokles považuje P. Sak činnosti kulturní. Mládež méně navštěvuje výstavy, divadla, věnuje méně času k četbě knih apod. Pokles je zřetelný i u sportovních aktivit, mezi které lze zařadit turistiku nebo návštěvy sportovních utkání. Aktivity, které získávají stále větší oblibu mezi mládeží a zvyšuje se tím jejich frekvence, patří sledování televize, stále rostoucí obliba v PC. Ale rostoucí tendenci mají i aktivity společenského typu, například posezení s kamarády, návštěva kaváren a restaurací. Klesá ochota se mimoškolně vzdělávat a na druhé straně se navyšují výdělečné činnosti.

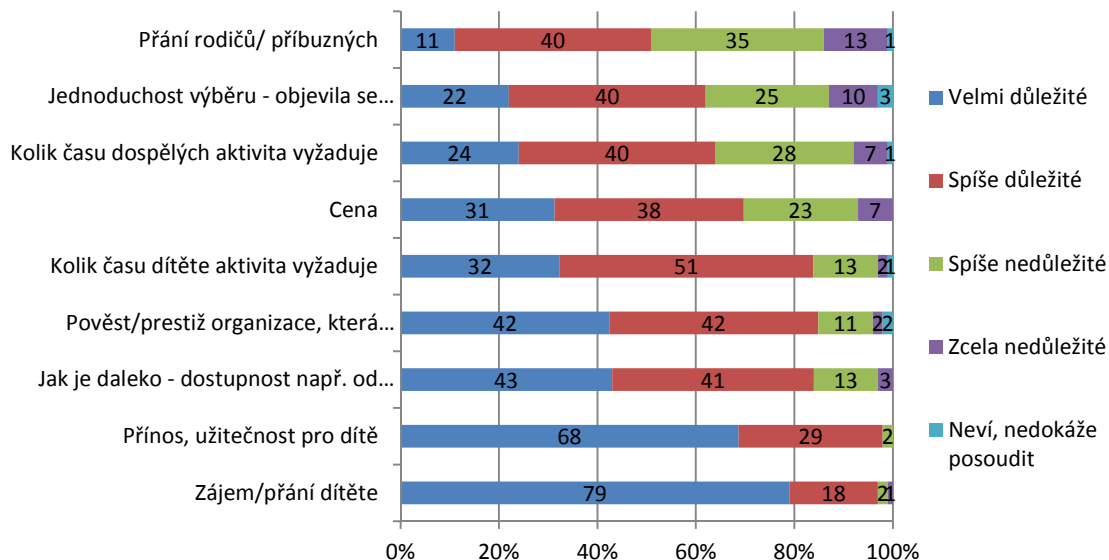
Dalším výzkumem, zabývajícím se volnočasovými aktivitami dětí ve věku od 6-15 let, je již zmiňovaný výzkum MŠMT z roku 2008. Pro tento výzkum byla použita technika standardizovaných rozhovorů s 611 dotazovanými. Rodiče byli předem vybíráni podle určitých kritérií, mezi které patří například věk, vzdělání, ekonomická aktivita apod. „*Tím hlavním cílem bylo zjistit, jakým způsobem jsou vlastně vybírány volnočasové aktivity (VČA) pro děti školního věku, tedy šesti až patnáctileté. Výzkum měl zároveň objasnit, jakou roli při výběru těchto činností hraje rodina, podle čeho se rodiče rozhodují o volnočasových aktivitách svých dětí a co je při tom pro ně rozhodující*“ (MŠMT, 2008, s.5).

Jedná-li se o vztah rodičů k volnému času dětí, je z výzkumu zřejmé že rodiče volnočasové aktivity považují za užitečné a podporující rozvoj osobnosti dítěte. Někteří rodiče zastávají názor, že by si děti neměly ve svém volném čase dělat, co chtějí. Ale oproti minulosti se postupně přesouvá odpovědnost z rodičů na děti. Děti mají také rozhodující slovo v tom, jakou volnočasovou aktivitu si zvolí.

Děti tráví svůj volný čas především u televize, počítačů nebo ho vyplní četbou literatury. Denně nebo téměř denně je to z 60% a méně než jednou týdně pouze 5%. Z 29% tráví děti denně svůj volný čas se svými vrstevníky a kamarády, ať už doma nebo venku. V širším časovém rozmezí, a to 2-3 v týdnu je to už 37%. Volnočasové aktivity, ať už se

jedná o kroužky nebo kurzy, navštěvuje denně nebo téměř denně 11% dotazovaných a 2-3 týdně 46%.

Graf 1 - trávení volného času u dětí

Zdroj MŠMT

Výzkum se také zabývá otázkou, co je pro rodiče při volbě volnočasové aktivity pro jejich dítě důležité. Pro upřesnění je zde vložen graf. V něm jednoznačně převládá zájem dítěte. Právě toto kritérium je velmi důležité pro 79% dotazovaných rodičů. 68% rodičů by chtělo, aby měla volnočasová aktivita pro dítě kladný přínos a byla užitečná. Zvláště u menších dětí je pro rodiče důležité mít kroužek blízko bydliště nebo školy, a to z 43%. Ze 42% je také důležitá prestiž organizace, která volnočasové aktivity nabízí. Další kritéria jako například časová náročnost aktivity jak pro dítě, tak také pro rodiče, cena, malá náročnost výběru se pohybují v rozmezí od 32-22%. Jako poslední s 11% je pro rodiče velmi důležité přání příbuzných nebo rodičů a z 40% je jejich přání spíše důležité.

Organizované aktivity začíná nejvíce dětí navštěvovat ve věku šesti let. Druhy navštěvovaných aktivit se liší také věkem⁷. Na zvolené volnočasové aktivitě má také vliv pohlaví dítěte. Dívky dávají přednost uměleckým a tvůrčím zálibám. Kdežto chlapci se raději věnují sportu.

Mezi nejvíce navštěvované volnočasové aktivity patří, sportovní aktivity, umělecké (např. hudební, taneční, výtvarné apod.), vzdělávací (např. studium jazyků, počítače apod.) a turistické oddíly, jako například skaut. S 10% jsou to pak rukodělné a tvůrčí aktivity.

⁷ Výzkum prokázal, že mladší děti navštěvují ve větší míře spíše kroužky s uměleckým zaměřením. Starší děti si pak volí sportovní a vzdělávací aktivity.

Zcela spokojeni s výběrem volnočasové aktivity jsou rodiče z 80% u turistických kroužků (skaut apod.). Poté jsou to náboženské (převládají na Moravě), rukodělné a tvůrčí, umělecké (výtvarné apod.), sportovní a pohybové aktivity a jako poslední se 62% rodiče uvádí vzdělávací aktivity.

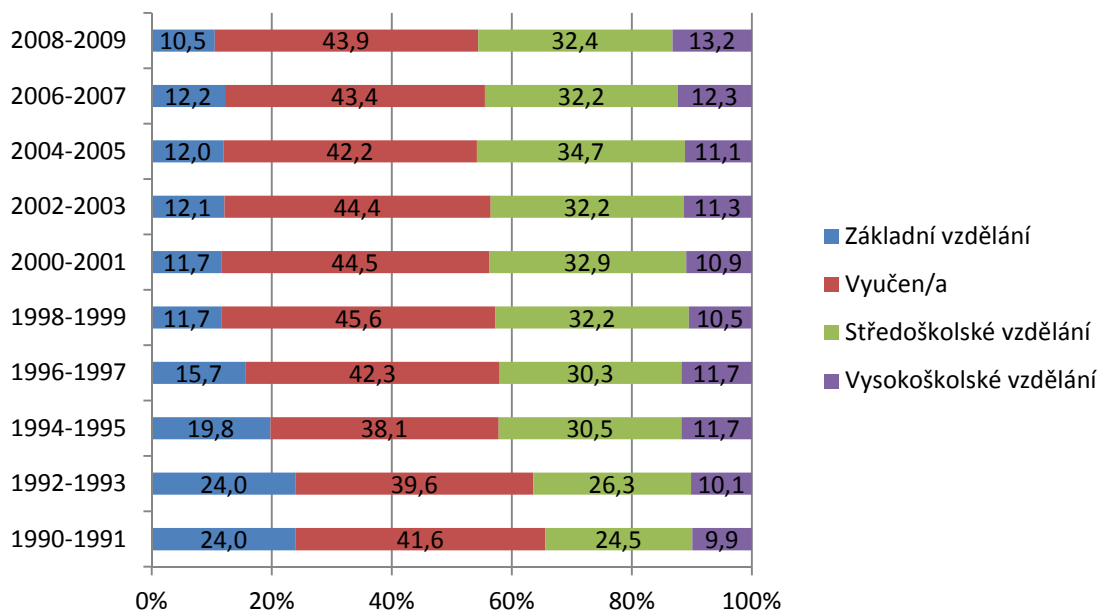
Přínosy, které děti získávají právě z volnočasových aktivit, zhodnotili rodiče takto: za největší přínos považují smysluplně trávený volný čas dětí (72%). Dále kladně hodnotí získávání nových zkušeností a čerpání informací (67%). Dítě se naučí naplánovat si svůj volný čas a pracovat s ním. S tímto výrokem souhlasí 54% dotazovaných rodičů. Stejně množství rodičů se přiklání i k přínosu, že si dítě najde dobré kamarády, z nichž se mohou stát dobří přátelé.

73% rodičů, kteří se výzkumu zúčastnili, uvádí, že v dětství také sami navštěvovali volnočasové aktivity, 22% je nenavštěvovalo vůbec a 5% si nevzpomíná. „*Lidé, kteří je v mládí sami navštěvovali, častěji rozhodně souhlasí s tím, že by děti měly navštěvovat hodně kroužků, kurzů a oddílů, aby rozvíjely svou osobnost (42% oproti 28% těch, kteří nenavštěvovali)*“ (MŠTM, 2008, s. 18).

3. výzkum, jehož autory jsou doc. PhDr. Tomáš Katrňák, Ph.D. a PhDr. Natalie Simonová, Ph.D., je zaměřen na mezigenerační vzdělanostní fluiditu. Cílem výzkumu tedy bylo zjistit, jak se liší dosažené vzdělání potomků od rodičů. „*Mezigenerační vzdělanostní fluidita – relativní změna dosaženého vzdělání potomků oproti jejich rodičům – není v sociálně stratifikačním výzkumu zatím příliš rozšířené výzkumné téma. Ve srovnání s intergenerační sociální fluiditou se dokonce jedná o téma poněkud opomíjené*“ (Katrňák, Simonová, 2011, s. 208)

Od roku 1989 se vzdělanostní struktura mění. Je více lidí se středním nebo vysokoškolským vzděláním a naopak se snižuje počet lidí se základním nebo nedokončeným středním vzděláním. Tento trend je způsoben stále se rozšiřujícími vzdělávacími systémy. Zde je uveden graf, který ukazuje vývoj vzdělanostní struktury v letech 1990 – 2009. Respondenti byli ve věkovém rozmezí 25 – 70 let.

Graf 2 - Vývoj vzdělanostní struktury v letech 1990 - 2009

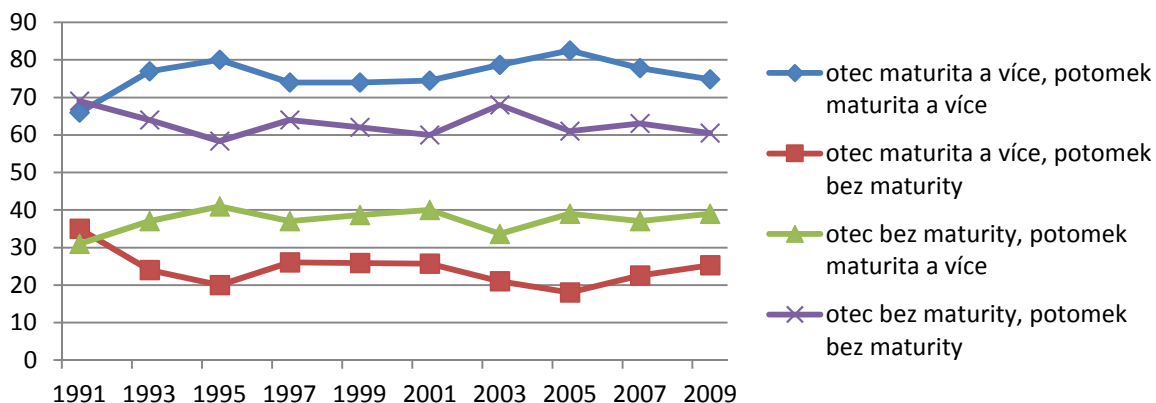
Zdroj: výpočty autorů výzkumu

Z grafu je zřejmé, že se zvyšuje počet lidí s vysokoškolským titulem a středoškolským vzděláním. Naopak je vidět velký propad počtu lidí se základním vzděláním.

Ve druhém grafu je znázorněn vztah mezi vzděláním otce a jeho potomka. Graf je uváděn v procentech a věkové rozmezí je mezi 25 – 40 rokem.

Za předpokladu, že by se k sobě křivky „otec maturita a více a potomek maturita a více“ a „otec bez maturity a potomek maturita a více“ přiblížily, znamenalo by to snižování nerovných šancí na vzdělání. Tím je myšleno, že i potomci otce s nižším vzděláním by končili s vyšším vzděláním a naopak. K tomu ale v průběhu zkoumaných let nedochází.

Graf 3 - Vzdělání potomků podle vzdělání otce

Zdroj: výpočty autorů výzkumu

7 Empirický výzkum o vlivu vzdělání rodičů na volnočasové aktivity a životní styl mládeže

7.1 Popis průběhu empirického šetření

Podklady k empirickému šetření byly sbírány na začátku roku 2014. Výzkum byl prováděn v prostorách Národní technické knihovny, která patří mezi největší a nejstarší knihovny technické literatury v České republice. Toto místo bylo vybráno z důvodu dobré dostupnosti dotazovaných, jak už z domova nebo z práce. NTK nabízí mimo studoven pro jednotlivce a skupinových studoven, příjemné prostředí a velké prostory, ve kterých se nachází i příjemná kavárna.

Výzkum byl prováděn s dotazovanými ve věku 19-25 let, bez ohledu na to, jestli jsou stále studenty nebo jsou již zapojeni v pracovním procesu. Pro prováděný empirický výzkum bylo použito kvalitativního přístupu a sběr dat byl prováděn pomocí techniky polostandardizovaných rozhovorů. Dotazovaní byli vybíráni z okolí autorky této bakalářské práce a jejich výběr proběhl náhodně. Výzkumu se účastnilo sedm dotazovaných. Základní charakteristiku dotazovaných je možné vidět v tabulce č. 3. Otázky byly směřovány na volnočasové aktivity, jak dotazovaných, tak i na volnočasové aktivity jejich rodičů. Konkrétně byly k výzkumu použity tyto otázky:

1. Jaké je dosažené vzdělání rodičů?
2. Volnočasové aktivity, kterým se rodiče věnují/věnovali
3. V čem Vás z hlediska volnočasových aktivit ovlivnili rodiče? Někdo jiný a v čem?
4. Jakým volnočasovým aktivitám jste se věnovali v dětství? (cca do 12 let)
5. Jak dnes trávíte volný čas?

Tabulka 3 - Přehled dotazovaných

Dotazovaní	Věk	Pohlaví	Student/pracující
D1	21	Muž	Student
D2	22	Muž	Pracující
D3	22	Žena	Student/pracující
D4	19	Žena	Student
D5	20	Muž	Student
D6	22	Muž	Student
D7	23	Muž	Student

Zdroj: vlastní zpracování

7.2 Porovnání výsledků výzkumu

Tabulka 4 - Výchozí tabulka

	Vzdělání rodičů		Vliv rodičů		Aktivity rodičů		Volný čas v dětství (mimoškolní aktivity)	Aktivity dnes
	Otec	Matka	Otec	Matka	Otec	Matka		
D1	Střední s maturitou	Střední s maturitou	Manuální a domácí práce	Výběr kroužků (větší vliv než otec)	Práce na zahradě, stavba chaty, četba	Cestování po památkách, spol. hry, šití	Sport (basketball apod.) spol. hry, kamarádi	Kultura (divadlo, kino), sport, studium odborná lit.
D2	Výuční list (strojný zámečník)	Výuční list (prodavačka)	Cyklistika a další sportovní aktivity	Minimální ovlivnění	Cyklistika, tábornictví, míčové sporty	Posezení s přáteli	Téměř žádné (max. kroužky ve škole)	Sport, kultura (plesy, kino, divadlo), stáže, koně
D3	Výuční list	Výuční list	S otcem nevyrostal a	Turistikou a návštěvou památek	S otcem nevyrostala	Turistika, četba, poslech hudby	Softball a jiné sporty, skautský oddíl, tancování	Sport (lyže, kolo atd.), kultura, posezení s kamarády
D4	VŠ	VŠ	Oba rodiče stejný vliv (výstavy, kreslení, animace)	Oba rodiče stejný vliv (výstavy, kreslení, animace)	Kultura (výstavy, divadla)	Kultura, malování, tkání koberců, textilní činnost	Umělecká činnost, tanec, skautský oddíl	Kultura (výstavy, divadlo, muzea, kino), kreslení
D5	VŠ	VŠ	Lyžování, snowboard, tenis	Lyžování, cestování	Lyžování, hraní PC her	Cvičení, životní styl, tanec, zdravá výživa, vaření, bydlení, cestování	Plavání, tenis, atletika, zimní sporty, hra na housle, zpěv, divadlo, herectví	Tanec, běhání, posilovna, kultura (divadlo, kino, muzea), cestování
D6	VŠ	VŠ	PC hry	Turistika, flétna	Modelování, plavání, PC hry	Kreslení, korálkování (vytváření bižu)	Flétna, tenis, basketball, turistika, pc hry, deskové hry	Hudba, pc hry, posilování, škola, četba
D7	VŠ	Střední maturitou	Technika	Kultura	Elektronika, technika	Zahrada, četba	Cyklistika, střelba	Sport, kino, škola

Zdroj: vlastní zpracování na základě rozhovorů

D1-D7...Dotazovaný 1-7

Cílem empirického výzkumu bylo zjistit jaký vliv má dosažené vzdělání rodičů na životní styl dotazovaných a jak dnes mladá generace tráví volný čas.

V prováděném výzkumu byl zkoumán vliv rodičů na volnočasové aktivity mladé generace. Dotazování, ve věku 19-25 let, byli dotazováni na otázky týkající se

volnočasových aktivit uvedené výše. Odpovědi jsou zaznamenány v tabulce č. 4, která bude sloužit jako výchozí tabulka pro práci a analýzu dat.

Skupiny byly rozděleny podle vzdělání rodičů dotazovaných, kde 1. skupina zastupuje nejpočetnější část dotazovaných, a to rodiče s vysokoškolským vzděláním. Do 2. skupiny patří rodiče s výučním listem. 3. a 4. skupina má v obou případech pouze jedno zastoupení, zde se jedná o skupiny „rodiče se středoškolským vzděláním s maturitou“ a skupina, kde má matka středoškolské vzdělání s maturitou a otec vysokoškolské vzdělání.

1. skupina – rodiče s vysokoškolským vzděláním

Skupina, kde mají oba rodiče vysokoškolské vzdělání, se ve výzkumu objevovala nejčastěji. Do této skupiny patří tři dotazovaní, a to dotazovaný D4, kterým je žena ve věku 19 let. Dále dotazovaný D5, tím je muž ve věku 20 let a posledním v této skupině je 22 letý muž, který je uveden jako dotazovaný D6. Všechny zmiňované osoby jsou stále studenty.

Na dotazovaného D4 měli rodiče stejný vliv. Oba se věnovali rukodělným pracím, navštěvovali výstavy, muzea a jejich koníček se jim stal i povoláním. Dotazovaný D4 navštěvoval v dětství volnočasové aktivity s uměleckým zaměřením, skautský oddíl a lehce se věnoval tanci. Dnes již z těchto aktivit přetrvala jen umělecká činnost a ve volných chvílích výpomoc ve skautském oddílu, jako vedoucí. Věnuje se kreslení, animaci, navštěvuje muzea, výstavy, divadla apod. Je zřejmé, že jde ve stopách rodičů a žije uměním a kulturou. Letos byl přijat na UMPRUM⁸, takže je možné, že se také bude věnovat v budoucím povolání právě umění a grafice.

Dalším dotazovaným v této skupině je D5. Z rozhovoru vyplývá, že oba rodiče měli také velmi podobný vliv na trávení volného času dotazovaného D5. Oba jsou vášnivými lyžaři a matka ráda cestuje, zajímá se o životní styl, zdravou výživu apod. Dotazovaný v dětství navštěvoval jak umělecky zaměřené volnočasové aktivity (housle, dramatický kroužek a zpěv), tak i sportovní aktivity, těmi byly například zimní sporty (lyže, snowboard), tenis a lehká atletika. Dnes se již věnuje jen lyžím, tanci, který také vyučuje (konkrétně se jedná o latinsko-americké tance) a navštěvuje posilovnu. Po vzoru matky rád cestuje a učí se jazyky, které na svých cestách plně využívá. Také uvedl, že se snaží jíst zdravě, jako tomu bylo u dotazovaného v dětství.

⁸ Vysoká škola uměleckooprůmyslová v Praze

Posledním dotazovaným, patřící do 1. skupiny je dotazovaný D6. Jeho otec se věnuje plavání a zajímá se o pc hry. Volnočasové aktivity matky se skládají z umělecké činnosti, např. korálkování, vytváření bižuterie apod. Sám se věnoval v dětství flétně, deskovým hrám a sportu (tenis, basketball) a PC hry. Ve výběru volnočasových aktivit měla větší vliv matka. Dnes, jako dotazovaný D5, chodí do posilovny, občas hraje PC hry a věnuje se četbě, velkou část volného času zabere učení. Je tedy vidět, že matka měla větší vliv na výběru kroužků v dětství, ale dotazovaný jde spíše ve stopách otce.

Je možné říci, že v této skupině je převažující vliv u obou rodičů. Až na jeden případ, kterým je dotazovaný D6, mají rodiče podle dotazovaných stejný vliv na jejich současný životní styl.

2. skupina – rodiče s výučním listem

Dotazovaní, jejichž rodiče mají výuční list, byli dva dotazovaní D2 a D3.

Dotazovaný D2 je muž ve věku 22 let. Na otázku „V čem Vás z hlediska volnočasových aktivit ovlivnili rodiče?“ odpověděl, že matka měla vliv minimální. Za matčiny aktivity dotazovaný uvedl pouze posezení s přáteli, je tedy zřejmé, že k žádným volnočasovým aktivitám nebyl ze strany matky veden. „*Téměř žádné volnočasové aktivity jsem v dětství nenavštěvoval, nanejvýš nějaké kroužky ve škole*“ (viz. příloha 1). Otec byl tím, kdo dotazovaného vedl ke sportu a učil manuálními pracím a pracím na zahradě. A právě těmito činnostem se věnuje i dnes. Zabývá se sportem, nejčastěji je to cyklistika, míčové hry nebo běh. Dále se věnuje turistice, ke které ho dovedl právě otec, navštěvuje kulturní akce, např. divadla, kina, plesy a v neposlední řadě se zajímá o koně a je členem jezdeckého oddílu. Z výzkumu MŠMT, který je rozebrán v předchozí kapitole je zřejmé, že rodiče, kteří ve svém dětství nenavštěvovali žádný zájmový kroužek, neboli volnočasovou aktivitu, své děti přihlašují na volnočasové aktivity pouze z 65%. U tohoto dotazovaného tento výrok platí, jelikož jeho rodiče zájmové kroužky nenavštěvovali. Otec uvedené aktivity (viz. tabulka č. 4) nenavštěvoval v žádném oddílu nebo kroužku, zabýval se jimi pouze ve svém volném čase.

Dotazovaným D3 je žena ve věku 22 let. Zde je taky na první pohled zřejmé, kdo dotazovaného v dětství ovlivnil více, a to z toho důvodu, že dotazovaný se svým otcem nevyrostal. Matka se věnuje turistice, cestuje po hradech a zámcích a navštěvuje různé památky a zajímavosti. Dotazovaný v dětství navštěvoval skautský oddíl, což je podle

výzkumu MŠMT volnočasová aktivita, se kterou je 80% dotazovaných rodičů spokojeno. Dále se dotazovaný věnoval tanci, navštěvoval umělecký kroužek (konkrétně kreslení) a také se věnoval softballu na vrcholové úrovni (ke kterému dotazovaného přivedla teta): „*Další osobou, která mě ovlivnila v mých volnočasových aktivitách, byla teta, která mě vedla ke sportu. Od učení na lyžích až po hraní Softballu na vrcholové úrovni, u kterého jsem vydržela 12 let*“ (viz. příloha 1). Dnes již podstatnou část svého volného času tráví učením, sportem nebo četbou. Matka dotazovaného D3 v dětství kroužky navštěvovala, ale přínosný vliv měla na dotazovaného právě teta, která ho už od dětství vedla ke sportu. U otce žádné volnočasové aktivity uvedeny nejsou, a to z již zmiňovaného důvodu, že otec s dotazovaným nevyrostal ani ho nevychoval.

V této skupině je charakteristický převažující vliv jednoho z rodičů. Jak už z důvodu nezájmu matky své dítě vést k jakékoliv volnočasové aktivitě, tak i z důvodu nezájmu otce podílet se na výchově dítěte.

3. skupina – rodiče se středoškolským vzděláním s maturitou

Ve 3. skupině je pouze jeden zástupce⁹. Dotazovaný D1 je muž ve věku 21 let. Je studentem a navštěvuje ČVUT v Praze.

Ve výběru volnočasových aktivit měla větší vliv matka, která se věnuje cestování po českých památkách, šití a společenským hrám. Otec věnoval mnoho času stavbě chaty, což ovlivnilo i volný čas v dětství dotazovaného, který trávil většinu času právě na stavbě chaty. Dále se otec věnuje zahradním a manuálním pracím. Dotazovaný v dětství navštěvoval tyto volnočasové aktivity: basketball, společenské hry (šachy apod.). Matka určovala volnočasové aktivity dotazovaného také s přihlédnutím na volnočasové aktivity jeho staršího bratra. Ten se vrcholově věnoval basketballe, ke kterému byl dotazovaný také veden. Další navštěvované volnočasové aktivity už vyplývaly z matčiných aktivit (šachy a jiné deskové hry, cestování apod.)

Otec měl vliv na manuální práce, ke kterým dotazovaného vedl. Jak už je zde zmíněno, vliv na trávení volného času měla stavba chaty. Z toho důvodu v dětství moc necestoval a neměl moc času na své koníčky, to si vynahrazuje až dnes. Věnuje se sportu,

⁹ Ve 3. a 4. skupině je pouze jeden dotazovaný z důvodu špatného slučování těchto skupin. Podle J. Allana (1974) má na jedince v raném věku vliv spíše matka. Za tohoto předpokladu by bylo možné skupiny sloučit, protože v obou skupinách je matka stejného, a to středoškolského vzdělání. Dotazovaný D7 však uvádí významný vliv i otce ve své výchově. Z tohoto důvodu nechala autorka skupiny oddělené i na úkor užšího vzorku dotazovaných.

nejčastěji cyklistice, bruslím, squashi apod., cestuje a studuje odbornou literaturu. Také stejně jako jeho vrstevníci občas navštíví kino nebo divadlo.

Ve 3. skupině, která představuje rodiče se středoškolským vzděláním s maturitou, se s ohledem na jednoho zástupce hůře hodnotí vliv středoškolsky vzdělaných rodičů na životní styl dětí. Ale je možné uvést, že větší vliv na volnočasové aktivity a současný životní styl má v tomto konkrétním případě matka. Otec také současnou podobu životního stylu dotazovaného ovlivnil, ale v menší míře. Je tedy možné tvrdit, že v této skupině, jako v té předchozí, je převažující vliv jednoho z rodičů, ne však v takové velké míře, kdy jeden z rodičů nemá žádný zájem na volnočasových aktivitách dítěte.

4. skupina – matka se středoškolským vzděláním s maturitou a otec s vysokoškolským vzděláním

Stejně početnou skupinou jako byla předchozí je i 4. skupina, kde matka má středoškolské vzdělání s maturitou a otec vysokoškolské vzdělání. Do této skupiny spadá dotazovaný D7, 23letý muž.

Podle výstupu z rozhovoru je zřejmé, že větší vliv na trávení a výplň volného času měl otec. Ten dotazovaného vedl převážně k technice, které se sám věnoval „*U otce je to zcela zřejmé. Jeho vliv spočíval v zájmu o elektroniku. Také z toho důvodu jsem si vybral střední a následně vysokou školu technického zaměření*“ (viz. příloha 1). Matka dotazovaného vedla ke kultuře. Jako malý navštěvoval sportovní volnočasové aktivity, kterými byly cyklistika a střelba.

Dnes sportuje, konkrétně navštěvuje cyklistický oddíl a podle vzoru jeho matky, která ho vedla v dětství ke kultuře, navštěvuje kino, divadla apod. Otec měl vliv také v následné volbě střední a vysoké školy, které jsou technicky zaměřeny.

Z výše uvedených tvrzení lze říci, že ve skupině zastupující středoškolské vzdělání s maturitou u matek a vysokoškolské vzdělání u otců, je vliv obou rodičů stejný. Ale v jiném významu, než je tomu u 1. skupiny, kde jsou oba rodiče vysokoškolsky vzdělaní. Zde, ve 4. skupině, mají oba rodiče stejný vliv na dotazovaného v jeho současném životním stylu, ale každý z nich se zabývá jinými volnočasovými aktivitami. Dotazovaný si tedy vzal z každé volnočasové aktivity svých rodičů určitý podíl. V 1. skupině je sice také vliv obou rodičů stejný, ale uvádí se stejné nebo velice podobné volnočasové aktivity

rodičů. Dotazovaný je pak ovlivněn oběma rodiči stejně, přesto, že se věnuje třeba pouze jedné volnočasové aktivitě.

7.3 Interpretace analyzovaných dat

Tato kapitola se bude zabývat shrnutím rozdílných i stejných znaků u jednotlivých skupin, které jsou ve výzkumu použity.

1. skupina se skládá z tří dotazovaných. Ve dvou případech měl vliv provozovaných aktivit obou rodičů významný vliv v životě dotazovaných. Jak už se jedná o dotazovaného D4, kterého přivedly umělecké aktivity rodičů až na vysokou uměleckou školu nebo v druhém případě dotazovaný D5, jehož rodiče se věnují zimním sportům a on sám provozuje zimní sporty i nadále na velmi dobré úrovni. Výjimkou je v této skupině dotazovaný D6, který byl v dětství ovlivněn především matkou (ale pouze ve výběru volnočasových aktivit), postupem času se vliv přenesl spíše na otce. A v dnešní době se nevěnuje žádné činnosti jako jeho matka. Může se tedy říci, že dotazovaného D6 ovlivnil v trávení volného času hlavně otec.

Skupina č. 2 patří k méně početným skupinám. Tvoří ji dva dotazovaní. Zde se výpovědi obou dotazovaných značně liší. Zatímco dotazovaný D2 uvedl, že otec měl větší vliv než matka, která ho měla minimální a k volnočasovým aktivitám ho nikdy nevedla, dotazovaný D3 naopak sdělil, že větší vliv měla matka, a to z toho důvodu, že s otcem nevyrostal.

Ve 3. skupině je pouze jeden dotazovaný. Matka zde měla především vliv na volbě volnočasových aktivit, které ale dotazovaný navštěvoval jen v dětství a poté se začal věnovat aktivitám, které provozuje jeho otec, a to manuálními pracím. Tento jev se již objevil ve skupině 1., kde 6. dotazovaný uvedl to samé, konkrétně se jedná o vliv matky na volnočasové aktivity v dětství a postupné přecházení k aktivitám otce. Dotazovaný D1, ze 3. skupiny se ale v dospělosti věnuje i jiným činnostem než jeho rodiče, např. elektronice a technice (jako jediný v rodině) a z toho vyplývající studium odborné literatury.

Skupinu 4 zastupuje také pouze jeden dotazovaný. Co se týká volby studia, měl větší vliv otec, který vedl dotazovaného k technice a elektronice. Otec měl vliv na volnočasové aktivity v oblasti sportu. Dotazovaný ale uvádí, že dnes navštěvuje i divadla a kina, což ukazuje, že mírný vliv na způsob trávení volného času měla i matka, která dotazovaného vedla ke kultuře.

Z konečného porovnání jednotlivých skupin je zřejmé, že vliv obou rodičů je nejvíce patrný v 1. skupině, kterou tvoří dotazovaní vysokoškolsky vzdělaných rodičů. Ale i v této skupině se našel dotazovaný, který je v dospělém věku ovlivněn pouze jedním rodičem. Stejný vliv obou rodičů na současný životní styl je zřejmý i u dotazovaného 7, který zastupuje 4. skupinu (matka se středoškolským vzděláním s maturitou a otec s vysokoškolským vzděláním). Zde je vliv rodičů také stejný, otec měl vliv na vzdělání, matka na trávení volného času. Je zde jen jeden rozdílný prvek, a to, že ve 4. skupině se každý z rodičů dotazovaného věnuje jiné volnočasové aktivitě. Kdežto u skupiny č. 1 mají rodiče dotazovaných ve většině případů stejné zájmy. Nedá se tedy přesně určit, který z rodičů měl na dotazovaného větší vliv právě v konkrétní volnočasové aktivitě. Jako příklad lze uvést dotazovaného D4, u kterého se oba rodiče věnují umění a kultuře a dotazovaný jde ve stejných stopách.

2. skupina se, podle výzkumného šetření, značně liší od dalších skupin. Vliv v této skupině má pouze jeden z rodičů, v jednom případě otec a ve druhém matka dotazovaných, kde ale volnočasové aktivity ovlivnila i příbuzná dotazovaného D3.

Ve skupině číslo 3 je možné tvrdit, že jako v té předchozí, je převažující vliv jednoho z rodičů, ne však v takové velké míře, kdy jeden z rodičů nemá žádný zájem na volnočasových aktivitách dítěte.

Je možné říci, že rodina má na trávení volného času jedinců významný vliv, jak už v menším nebo větším měřítku. Tento fakt je viditelný i ve všech provedených rozhovorech. Také Doc. PhDr. Petr Sak, CSc. se ve svém výzkumu tomuto tématu věnoval. *„Zcela dominantní roli vzhledem k osvojení si aktivit ve volném čase má rodina. Podobně jako společnost vůči mladé generaci vystupuje jednak jako subjekt výchovy - intencionálního působení, jednak jako subjekt funkcionálního působení. Ovlivňuje dítě nejen tím, jak na ně působí vědomou výchovou, ale i svým každodenním životem. Rodina ovlivňuje připravenost dítěte v řadě směrů“* (Sak, 2000, s. 66).

V porovnání s výsledky výzkumu, který byl prováděn v letech 1982, 1984, 1992 a 1996, již zmiňovaným Doc. PhDr. Petrem Sakem, CSc. jsou patrné rozdíly. *„Mládež ve věku 15 - 18 let se aktivně méně věnuje sportu, turistice, trampování, je méně v přírodě, ale i méně navštěvuje sportovní utkání. Zlomem ve vývoji je období mezi rokem 1992 a 1996, kdy se zastavil pokles sportovních aktivit. Návštěva sportovních utkání klesá až do současnosti. Čím vysvětlit tyto změny? Jednou z příčin je komercializace sportu, včetně*

relaxačního a rekreačního. Zájem sponzorů se zaměřuje na mediální vrcholový sport. Normální sportování je pro většinu populace na hranici ekonomické únosnosti a mládež, která je většinou finančně odkázána na rodiče, ne vždy nachází na sport peníze“ (Sak, 2000, s. 65). Z interpretace části díla Petra Suka jsou odlišnosti zcela zřejmé. Zatímco v 90. letech minulého století zájem o sportovní aktivity klesal, v současné době, tedy v 21. století, je o sportovně založené volnočasové aktivity podstatný zájem. Jak je také patrné z prováděného výzkumu, který byl prováděn v rámci této bakalářské práce, kde 5 ze 7 dotazovaných uvedlo sport mezi své současné volnočasové aktivity. Dotazovaní ve většině případů uváděli sportovní aktivity jako cyklistiku, běh apod., tedy aktivity, které nejsou finančně náročné. Výzkum probíhal i ve skupině starších osob, a to ve věku 19 – 25 let. To má také vliv na finanční stránku věci, jelikož si na své volnočasové aktivity ve většině případů vydělávají dotazovaní sami a nejsou příliš závislí na rodičích.

Z pohledu způsobu trávení volného času, jak už z hlediska sportovního nebo kulturního, je možné určit životní úroveň jednotlivých skupin. Z hlediska sportovního lze říci, že u rodin s vysokoškolským vzděláním, kde dotazovaní uvádí za své sportovní volnočasové aktivity v dětství tenis, atletiku apod., se rodina snaží dosáhnout vyšší životní úrovně. Vzhledem k tomu, že tyto sporty lze pokládat za finančně náročnější. Naopak dotazovaní, kteří jsou z rodin se středoškolským vzděláním, uvádí za své sportovní volnočasové aktivity cyklistiku, kolečkové brusle, basketbal apod. Uvedené sporty lze pokládat za lépe dostupné pro širší okruh lidí. Z toho vyplývá, že rodiny se středoškolským vzděláním nepotřebují dosahovat vysoké životní úrovně. Do této skupiny je možné zařadit i 4. skupinu, kde má středoškolské vzdělání matka. Podobně jsou na tom rodiny s nižším vzděláním, a to s výučním listem. Zde dotazovaní uvádí poměrně stejné sportovní aktivity jako u rodin se středoškolským vzděláním. *„V dětství, jak už jsem zde zmiňovala, jsem se věnovala softballu i jiným sportům. Byla jsem členkou skautského oddílu (turistika, zábava, učení se samostatnosti apod.). V neposlední řadě jsem se věnovala také tanci“* (Dotazovaný D3).

Z kulturního hlediska se životní úroveň u jednotlivých skupin také liší. U vysokoškolsky vzdělaných rodičů je v tomto výzkumu zřejmá vysoká navštěvovanost muzeí, galerií, divadel, kin apod. *„Otec mě ovlivnil v mých volnočasových aktivitách stejně jako matka. Jednalo se o kulturu, kreslení, animace, návštěvy výstav. Jejich volnočasové aktivity jsou zkrátka stejné jako ty moje“* (dotazovaný D4). V dětství se dotazovaní

věnovali především hraní na hudební nástroje (flétna, housle) a v jednom případě i dramatickému kroužku. Byli rodiči vedeni ke kultuře a umělecké tvorbě. Z rozhovorů vyplývá, že právě dotazovaní z 1. skupiny byli ke kultuře vedeni nejvíce. Rodiny, kde mají rodiče střední vzdělání, se už kulturní volnočasové aktivity vyskytují méně. V tomto hledisku se 4. skupina přiklání spíše k vysokoškolsky vzdělaným rodinám. A to z tohoto důvodu: „*Matka měla velký vliv, co se týče kultury. Navštěvovala se mnou různé výstavy, muzea apod.*“ (viz příloha 1). Rodiče dotazovaných s nižším vzděláním také vedli své děti ke kultuře, avšak v menší míře, než tomu bylo u předešlých skupin.

V konečné interpretaci výsledků je tedy možné uvést, že vliv, který měly jednotlivé skupiny na výběru volnočasových aktivit, a na následné trávení volnočasových aktivit dotazovaných, se v konkrétních případech liší. Vzdělání rodičů má tudíž významný vliv na životní styl a trávení volného času u dotazovaných ve věku 19-25 let.

8 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo ukázat a zjistit, jakým způsobem ovlivňuje vzdělání rodičů životní styl rodiny a zejména trávení volnočasových aktivit mladých lidí ve věku 19–25 let.

Cílem teoretické části této bakalářské práce bylo vymezení konkrétních oblastí, týkající se námětu práce. Nejprve byla práce zaměřena na význam vzdělání v současné společnosti a následné vysvětlení pojmů současné, neboli moderní a tradiční společnosti. Následujícím bodem práce bylo přiblížení dalšího řešeného problému, a to vlivu rodiny v budování identity osobnosti. Velkou část teoretické části představovala problematika volného času, jeho jednotlivé formy a životní styl a s ním spojované pojmy životní způsob, životní sloh apod.

Propojení teoretické a empirické části práce tvořily tři výzkumy, týkající se volnočasových aktivit mládeže, kde jeden výzkum byl prováděn na konci 20. století a druhý výzkum na začátku 21. století. Třetí a poslední výzkum, kterým se teoretická část zabývá, je výzkum, který se zabývá intergenerační vzdělanostní fluiditou. Z porovnání prvních dvou výzkumů je patrné, že mladá generace se v posledních letech více věnuje volnočasovým aktivitám. Tento trend je patrný např. u sportovních aktivit, kdy z výzkumu Doc. PhDr. Petra Saka, CSc. (prováděného na konci minulého století) vyplývá, že se mládež méně věnuje sportu, turistice, sportovním utkáním apod. Naopak je tomu na začátku 21. století, kdy podle výzkumu, prováděného MŠMT se mládež věnuje z 69% právě sportovním a pohybovým volnočasovým aktivitám. Z doplňujícího třetího výzkumu, věnovaného intergenerační vzdělanostní fluiditě, tedy zjištění, jak se liší dosažené vzdělání potomků od jejich rodičů. Z výzkumu je zřejmá změna vzdělanostní struktury, a to vlivem stále se rozšiřujících vzdělávacích systémů. Je více lidí se středním nebo vysokoškolským vzděláním a naopak se snižuje počet lidí se základním nebo nedokončeným středním vzděláním. Vzdělání potomků od dosaženého vzdělání rodičů se podle zmíněného výzkumu značně neliší.

Cílem empirické části bylo pomocí vlastního průzkumu zjistit, zda má vzdělání rodičů vliv na životní styl a trávení volnočasových aktivit dotazovaných. Dále jakou roli měli rodiče a jejich vzdělání na trávení volnočasových aktivit jejich dětí. Průzkum byl

zaměřen na věkovou skupinu od 19-25 let a vzhledem ke zvolenému tématu byl využit kvalitativní výzkum. Ke sběru dat byla použita technika polostandardizovaných rozhovorů.

Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že vzdělání rodičů má významný vliv na životní styl a trávení volného času dotazovaných. U dotazovaných byly zjištěny rozdíly. Ve většině případů, konkrétně v 1. a 3. skupině, měli na volnočasové aktivity v dětství vliv oba rodiče stejný. Zde se jednalo pouze o rozdíl v aktivitách rodičů. Kde v 1. skupině měli rodiče víceméně stejné volnočasové aktivity, z toho důvodu byly tyto dotazovaní ovlivněni jednou významnou aktivitou a životním stylem rodičů. Kdežto ve 3. Skupině se volnočasové aktivity rodičů značně lišily, i přesto bylo zřejmé, že byl dotazovaný ovlivněn oběma rodiči relativně stejně. U dotazovaných, kteří mají rodiče s výučním listem, se prokázal vliv pouze jednoho z rodičů. Co se týká volnočasových aktivit v dětství, většinou jejich volbu měla na starost matka, tudíž na jejich výběr měla větší vliv, ale jen jednotlivcům tyto aktivity zůstali až do dospělosti, kdy docházelo k jejich opouštění a k výběru jiných volnočasových aktivit.

Dále byly výzkumným šetřením zjištěny, z pohledu sportovního a kulturního, značné rozdíly v životní úrovni. Ze sportovního hlediska je možné říci, že u vysokoškolsky vzdělaných rodin se děti věnují sportům, které představují pro rodinu větší finanční zátěž, např. tenis, atletika. Rodiny s vyšším vzděláním se tedy snaží o dosažení vyšší životní úrovně. Naopak dotazovaní, kteří jsou z rodin se středoškolským vzděláním, uvádí za své sportovní volnočasové aktivity cyklistiku, kolečkové brusle, basketball apod. Uvedené sporty lze pokládat za lépe dostupné pro širší okruh lidí a z toho vyplývá, že rodiny se středoškolským vzděláním nepotřebují dosahovat vysoké životní úrovně. Do této skupiny je možné zařadit i 4. skupinu, kde má středoškolské vzdělání matka. Podobně jsou na tom rodiny s nižším vzděláním, a to s výučním listem. Zde dotazovaní uvádí poměrně stejné sportovní aktivity jako u rodin se středoškolským vzděláním.

Z hlediska kulturního jsou mezi skupinami také značné rozdíly. U vysokoškolsky vzdělaných rodičů je v tomto výzkumu zřejmá vysoká návštěvnost muzeí, galerií, divadel, kin apod. Byli rodiči vedeni ke kultuře a umělecké tvorbě. Z rozhovorů vyplývá, že právě dotazovaní z 1. skupiny byli ke kultuře vedeni nejvíce. Rodiny se středním vzděláním se už kulturním volnočasovým aktivitám věnují méně. V tomto hledisku se 4. skupina přiklání spíše k vysokoškolsky vzdělaným rodinám, a to vzhledem k tomu, že matka dotazovaného ke kultuře vedla na stejné úrovni jako rodiny s vyšším vzděláním. Rodiče dotazovaných

s nižším vzděláním také vedli své děti ke kultuře, avšak v menší míře, než tomu bylo u předešlých skupin.

Toto téma bakalářské práce bylo sledováno v rámci stanoveného cíle bakalářské práce. Je tedy možné se tímto výzkumem, zabývat více do hloubky, a to po prozkoumání širšího vzorku dotazovaných, například se čtyřmi až sedmi dotazovanými v jedné skupině, a zaměřením se pouze na jeden konkrétní zkoumaný problém (např. životní úroveň dotazovaných z kulturního a sportovního hlediska vzhledem na dosažené vzdělání rodičů). Z toho vyplývá, že zkoumaný problém nabízí možnost dalšího a rozsáhlejšího výzkumu v následné diplomové práci.

9 Seznam použité literatury

PRŮCHA, Jan, VETEŠKA, Jaroslav. Andragogický slovník. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012. 296 s. ISBN 978-80-247-3960-1.

HAVLÍK, Radomír, KOŤA, Jaroslav. Sociologie výchovy a školy. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 174 s. ISBN 978-80-7367-327-7.

Národní institut dětí a mládeže MŠMT. Já chci do oddílu. 1. vyd. Praha: Cominica, a. s., 2012, 22 s. ISBN 978-80-87449-20-2.

ALAN, Josef. Společnost, vzdělání, jedinec. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1974. 232 s.

BÍLÝ, Jiří. Základy etiky, estetiky a regionalistiky. 1. vyd. Praha: Eurolex bohemia, s. r. o., 2005. 170 s. ISBN 80-86861-21-X.

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. 3.vyd., dotisk. Praha: Karolinum, 2002. s. 374. ISBN 80-246-0139-7.

DUFFKOVÁ, Jana, URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef. Sociologie životního stylu. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 237 s. ISBN 978-80-7380-123-6.

BRÁZDA, Radim. Úvod do srovnávací etiky. 1. vyd. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1998. 180 s. ISBN 80-85917-46-7.

HAVLÍK, Radomír, HALÁSZOVÁ, Věra, PROKOP, Jiří. Kapitoly ze sociologie výchovy. 1. vyd. Praha: Regleta, s. r. o., 1996. 110 s. ISBN 80-86039-10-2.

KUBÁTOVÁ, Helena. Sociologie životního způsobu. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a. s., 2010. 272 s. ISBN 978-80-247-2456-0.

KATRŇÁK, Tomáš, SIMONOVÁ, Natálie. Intergenerační vzdělanostní fluidita a její vývoj v České republice v letech 1990 až 2009. 1. vyd., Sociologický ústav AV ČR, Praha 2011

LINHART, Jiří, ed., VODÁKOVÁ, Alena, ed. a KLENER, Pavel, ed. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 2 sv. ISBN 80-7184-311-3.

SAK, Petr. Proměny české mládeže. 1. vyd. Praha: Petrklíč, s. r. o., 2000. 158 s., ISBN 978-80-7229-266-0

ABZ slovník cizích slov: Index lidského rozvoje [on-line]. Vložil prof.PhDr.Rudolf Kohoutek,CSc. Praha: Knihy ABZ [cit. 2013-11-17]. Dostupný z WWW: < <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/index-lidskeho-rozvoje>>.

PdDr. Jana Duffková, CSc. – katedra sociologie FF UK: Životní způsob/styl a jeho variantnost [on-line]. Vložila PdDr. Jana Duffková, CSc. Praha: Masarykova česká sociologická společnost při AV ČR [cit. 2014-02-18]. Dostupný z WWW: < http://www.janaduff.estranky.cz/clanky/sociologie-zivotniho-stylu/Duffkova_zivotni_zpusob_styl_variantnost_.html>.

10 Přílohy

Příloha č. 1 – Rozhovory s dotazovanými

Dotazovaný 1 – Student, 21 let, muž

1. Jaké je dosažené vzdělání rodičů?

Otec: Střední s maturitou

Matka: Střední s maturitou

2. Volnočasové aktivity, kterým se rodiče věnují/věnovali

Otec: Volný čas rodičů, ale zejména otce byl ovlivněn stavbou chaty, kde trávil většinu víkendů. Také se zajímá o zahradu a její vylepšování.

Matka: Ráda cestuje po památkách, většinou pouze na území České republiky a věnuje se společenským hrám a četbě beletrie. V mládí se také věnovala šití, tato záliba ji přetrvala až do současnosti.

3. V čem Vás z hlediska volnočasových aktivit ovlivnili rodiče? Někdo jiný a v čem?

Otec: Otec mě ovlivnil především v manuálních pracích, co se týče při stavbě chaty, tak i v domácnosti.

Matka: Pokud jde o volnočasové aktivity v dětství, měla matka větší vliv, než otec. Dnes už ale žádnou z těchto volnočasových aktivit nenavštěvuji.

4. Jakým volnočasovým aktivitám jste se věnovali v dětství? (cca do 12 let)

V dětství jsem navštěvoval kroužek společenských her, konkrétně šachů a po vzoru mého bratra jsem chodil na sportovní volnočasové aktivity, z nichž jsem měl největší o basketball.

5. Jak dnes trávíte volný čas? (např. sport; kultura – kino, divadlo, muzea apod.; dětské programy apod.)

Dnes se také věnuji sportu, ale basketballu už jen občas. Teď převládá spíše cyklistika, florbal nebo kolečkové brusle. Zajímám se také o techniku a elektroniku a díky škole, kterou studuji a která mě baví, se zajímám i o odbornou literaturu. Rád zajdu do divadla, kina nebo na zajímavou výstavu.

Dotazovaný 2 – Pracující, 22 let, muž

1. Jaké je dosažené vzdělání rodičů?

Otec: Vyučen – strojní zámečník

Matka: Vyučena - prodavačka

2. Volnočasové aktivity, kterým se rodiče věnují/věnovali

Otec: Otec se věnoval sportovně založeným volnočasovým aktivitám. Nejvíce cyklistice, míčovým sportům apod. S kamarády jezdil na různé turistické akce a věnoval se tábornictví.

Matka: Matka se moc volnočasovým aktivitám nevěnovala a nevěnuje, preferuje pouze posezení s přáteli.

3. V čem Vás z hlediska volnočasových aktivit ovlivnili rodiče? Někdo jiný a v čem?

Otec: Vliv měl otec především, co se týče sportu (cyklistika a další sportovní aktivity).

Matka: Matka měla jen minimální ovlivnění v mých volnočasových aktivitách. Nikdy mě k žádným kroužkům nevedla.

4. Jakým volnočasovým aktivitám jste se věnovali v dětství? (cca do 12 let)

Téměř žádné volnočasové aktivity jsem v dětství nenavštěvoval, nanejvýš nějaké kroužky ve škole.

5. Jak dnes trávíte volný čas? (např. sport; kultura – kino, divadlo, muzea apod.; dětské programy apod.)

Volný čas dnes podle mého trávím celkem efektivně. Věnuji se stáži, která mi při mé práci dává další zkušenosti. Dále je to sport, kterým svůj volný čas vyplňuji, a to cyklistikou, během, míčovými sporty, turistikou, kolečkovými bruslemi apod. Jsem také členem jezdeckého oddílu, o koně se zajímám. Kultura mě také zajímá, takže navštěvuji plesy, divadla nebo koncerty.

Dotazovaný 3 – Student/pracující, 22 let, žena

1. Jaké je dosažené vzdělání rodičů?

Otec: Výuční list

Matka: Výuční list

2. Volnočasové aktivity, kterým se rodiče věnují/věnovali

Otec: S otcem jsem nežila ve stejné domácnosti a ani jsem se s ním nevidala, takže jsem ho moc nepoznala.

Matka: Matka má ráda cestování po památkách, zajímavých místech v ČR a českých horách. Dále se věnuje četbě detektivních románů.

3. V čem Vás z hlediska volnočasových aktivit ovlivnili rodiče? Někdo jiný a v čem?

Otec: S otcem jsem se nestýkala, takže mě vůbec neovlivnil.

Matka: Matka mě ovlivnila cestováním. Jako malá jsem s ní jezdila po památkách, do přírody apod.

Teta: Další osobou, která mě ovlivnila v mých volnočasových aktivitách, byla teta, která mě vedla ke sportu. Od učení na lyžích až po hraní Softballu na vrcholové úrovni, u kterého jsem vydržela 12 let.

4. Jakým volnočasovým aktivitám jste se věnovali v dětství? (cca do 12 let)

V dětství, jak už jsem zde zmiňovala, jsem se věnovala softballu i jiným sportům. Byla jsem členkou skautského oddílu (turistika, zábava, učení se samostatnosti apod.). V neposlední řadě jsem se věnovala také tanci.

5. Jak dnes trávíte volný čas? (např. sport; kultura – kino, divadlo, muzea apod.; dětské programy apod.)

Dnes si ráda zajdu do kina nebo do divadla, jezdím na lyže a v létě na kolo, přečtu si pěknou knihu. Ale trávím hodně času se školou a prací, takže nemám moc času na své koníčky.

Dotazovaný 4 – Student, 19 let, žena

1. Jaké je dosažené vzdělání rodičů?

Otec: VŠ

Matka: VŠ

2. Volnočasové aktivity, kterým se rodiče věnují/věnovali

Otec: Otec žije kulturou, navštěvuje různé výstavy, divadla apod.

Matka: Matka se také věnuje kultuře, maluje. Zabývá se textilní činností, a to konkrétně pletením hraček, tkaní koberců apod.

3. V čem Vás z hlediska volnočasových aktivit ovlivnili rodiče? Někdo jiný a v čem?

Otec: Otec mě ovlivnil v mých volnočasových aktivitách stejně jako matka. Jednalo se o kulturu, kreslení, animace, návštěvy výstav. Jejich volnočasové aktivity jsou zkrátka stejné jako ty moje.

Matka: Jak už jsem se zmiňovala, oba rodiče mě ovlivnili stejnoměrně.

4. Jakým volnočasovým aktivitám jste se věnovali v dětství? (cca do 12 let)

Jako dítě jsem se věnovala umělecké činnosti (tvoření, kreslení, vyrábění všeho možného). Mezi mé volnočasové aktivity patřil také tanec a skautský oddíl.

5. Jak dnes trávíte volný čas? (např. sport; kultura – kino, divadlo, muzea apod.; dětské programy apod.)

Dnes je pro mě na prvním místě kultura, ať už se jedná o výstavy, koncerty, divadlo nebo kino. Studuji uměleckou střední školu a udělala jsem přijímačky na UMPRUM, takže doufám, že se mi koníček stane i zaměstnáním. Z mého studia vyplývají i další aktivity, kterými jsou kreslení, animace, malování apod.

Dotazovaný 5 – Student, 20 let, muž

1. Jaké je dosažené vzdělání rodičů?

Otec: VŠ (Ing.)

Matka: VŠ (Ing.)

2. Volnočasové aktivity, kterým se rodiče věnují/věnovali

Otec: Otec byl vždy vášnivým lyžařem (což mu vydrželo do teď) a ve volných chvílích si rád zahraje i PC hry.

Matka: Matka, stejně jako otec, ráda lyžuje. Mimo zimní sporty se také zajímá o cvičení např. o jógu, životní styl, zdravou výživu, vaření apod. Velmi jí baví tanec a velkou zálibu našla v cestování.

3. V čem Vás z hlediska volnočasových aktivit ovlivnili rodiče? Někdo jiný a v čem?

Otec: Otec, stejně jako matka, mě od dětských let vedl k zimním sportům (lyžování a snowboard). Otec měl také vliv v jiných sportovních oblastech, naučil mě hrát např. tenis

Matka: Lyžování jsem už zmiňoval, ale ovlivnilo mě matčino cestování. Bavilo mě poznávat nová místa.

4. Jakým volnočasovým aktivitám jste se věnovali v dětství? (cca do 12 let)

Volnočasových aktivit, kterým jsem se v dětství věnoval, byla spousta: plavání, tenis, lehká atletika, lyže, snowboard, hra na housle, zpěv, divadlo, herectví apod.

5. Jak dnes trávíte volný čas? (např. sport; kultura – kino, divadlo, muzea apod.; dětské programy apod.)

Dnes se trávení volného času, co se týká volnočasových aktivit, moc nezměnilo. Stále se věnuji tanci, který i vyučuji (latinsko-americké tance), Sportuji (posilovna, běh apod.). Pokud to čas dovolí, zajdu do kina nebo divadla s kamarády. A mojí, dalo by se říci, největší zálibou je cestování, rád se učím nové jazyky a poznávám nová místa.

Dotazovaný 6 – Student, 22 let, muž

1. Jaké je dosažené vzdělání rodičů?

Otec: VŠ

Matka: VŠ

2. Volnočasové aktivity, kterým se rodiče věnují/věnovali

Otec: Otec se věnuje modelování a plavání. Zajímá se o novinky v oblasti techniky a PC her.

Matka: Matka má ráda rukodělné činnosti, věnuje se tzv. korálkování a vytváření bižuterie. Mezi její aktivity patří také kreslení.

3. V čem Vás z hlediska volnočasových aktivit ovlivnili rodiče? Někdo jiný a v čem?

Otec: Otec mě ovlivnil zájmem o PC hry.

Matka: Dříve mě matka ovlivnila turistikou, dnes už se turistice ale moc nevěnuji.

4. Jakým volnočasovým aktivitám jste se věnovali v dětství? (cca do 12 let)

Věnoval jsem se flétně, tenisu, basketbalu, turistice. Dále jsem hrál společenské a deskové hry, např. šachy. A hrál o volných chvílích jsem hrál i PC hry.

5. Jak dnes trávíte volný čas? (např. sport; kultura – kino, divadlo, muzea apod.; dětské programy apod.)

Dnes se věnuji stejným aktivitám, jako moji vrstevníci. Takže zajdu občas do kina, na výstavu nebo na koncert, poslouchám hudbu a čtu knihy a různé články. Hodně času ale zabírá škola.

Dotazovaný 7 – Student, 23 let, muž

1. Jaké je dosažené vzdělání rodičů?

Otec: vysokoškolské

Matka: středoškolské

2. Volnočasové aktivity, kterým se rodiče věnují/věnovali

Otec: Otec se vždy zajímal o elektroniku a techniku.

Matka: Matka je spíše kulturní typ. Věnuje se četbě, navštěvuje divadla a výstavy. Mezi její záliby patří i zahradničení.

3. V čem Vás z hlediska volnočasových aktivit ovlivnili rodiče? Někdo jiný a v čem?

Otec: U otce je to zcela zřejmé. Jeho vliv spočíval v zájmu o elektroniku. Také z toho důvodu jsem si vybral střední a následně vysokou školu technického zaměření.

Matka: Matka měla velký vliv, co se týče kultury. Navštěvovala se mnou různé výstavy, muzea apod.

4. Jakým volnočasovým aktivitám jste se věnovali v dětství? (cca do 12 let)

V dětství jsem se věnoval střelbě a byl jsem členem cyklistického oddílu.

5. Jak dnes trávíte volný čas? (např. sport; kultura – kino, divadlo, muzea apod.; dětské programy apod.)

Dnes trávím volný čas především učením, posezením s přáteli, např. v příjemném prostředí čajovny nebo v hospodě. Chodím do kina, divadla, na koncerty, nebo když je nějaká zajímavá výstava, do muzeí.